

Omgaan met meertaligheid

Communicatie tussen de logopedist en de Turkse bevolkingsgroep in het kader van preventie van taalproblematiek

Naam	Jantine Lems
Studentnr.	0779809
Emailadres	0779809@student.hro.nl
Naam	Esther van der Lee
Studentnr.	0779445
Emailadres	0779445@student.hro.nl
Opleiding	Logopedie, Hogeschool Rotterdam
Minor	Preventie en gezondheidsbevordering
Begeleidster	Sione Twilt
Plaats&datum	Rotterdam, 15-01-2009
Opdrachtgevers	NVLF; dhr. R. Nannes & mevr. C. Kok

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
Voorwoord	5
1. Inleiding.....	6
2. Aanleiding	7
2.1 Doel van het onderzoek	7
3. Preventie en beroepsinhoud	8
3.1 Preventie en gezondheidsbevordering	8
3.2 Vormen van preventie	8
3.3 Het project in het kader van de beroepsinhoud	8
4. Doelgroepbeschrijving	10
4.2 Socio-demografische kenmerken	10
4.3 Cultuur	12
4.3.1 Culturele kenmerken.....	12
5. Meertaligheid en communicatie	14
5.1 Wat is meertaligheid.....	14
5.1.1 Factoren die een rol spelen bij meertaligheid.....	14
5.2 Communicatie	16
5.2.1 Wat is communicatie.....	16
5.2.2 Interculturele communicatie	16
5.2.3 Communicatie tussen voorlichter en doelgroep	17
5.3 Conclusie.....	18
6. Opzet en uitvoering van het onderzoek	19
6.1 Inleiding.....	19
6.2 Doelgroep.....	19
6.3 Opzet onderzoek	19
6.4 Doelstelling enquête.....	19
6.5 Opzet en inhoud enquête.....	19
6.6 Steekproefbepaling	20
6.7 Uitvoer veldonderzoek enquêtes	20
6.8 Veldonderzoek interviews	21
7. Resultaten	22
7.1 Welke informatiebronnen m.b.t. meertaligheid zijn beschikbaar voor de doelgroep?	22
7.1.1 Boeken.....	22
7.1.2 Internet.....	22
7.1.3 Folders	23
7.1.4 Leesniveau doelgroep	23
7.1.5 Conclusie	23
7.2 Welke van deze informatiebronnen worden voornamelijk gebruikt door de doelgroep?	24
7.2.1 Familie en kennissen	24
7.2.2 Internet.....	25
7.2.3 School	25

7.2.4 Conclusie	25
7.3 Is er behoefte aan (meer) informatie over meertaligheid bij de doelgroep?	26
7.4 Zo ja, op welke manier moet deze informatie aangeboden worden?	27
7.5 Wat is het kennisniveau van de doelgroep over logopedie?	29
7.6 Verbanden	30
7.6.1 Geboorteland en keuze enquête	30
7.6.2 Informatievoorziening en keuze enquête	30
7.6.3 Opleidingsniveau	30
7.6.4 Stellingen	31
8. Conclusies, discussie en aanbeveling	34
8.1 Eindconclusies	34
8.1.1 Huidige situatie	34
8.1.2 Behoeftes	34
8.1.3 Manier van aanbieden	34
8.1.4 Kennisniveau over logopedie	34
8.1.5 Eigen visie op effectieve informatieoverdracht	35
8.1.6 Rol van de logopedist	35
8.2 Discussie	35
8.3 Aanbevelingen	36
8.3.1 Aanbevelingen voor effectieve informatieoverdracht	36
8.3.2 Aanbeveling voor verder onderzoek	36
Literatuur	37
Bijlage 1; Nederlandstalige versie van de enquête	40
Bijlage 2; Turkstalige versie van de enquête	45
Bijlage 3; Uitkomsten van de enquêtes	49
Bijlage 4; Uitwerking interview met dhr. Y. Vural	59
Bijlage 5; Uitgewerkt interview met Mw. N. Cavus	68

Samenvatting

Vanuit de Nederlandse Vereniging voor Logopedie en Foniatrie is de vraag ontstaan hoe effectieve informatieoverdracht kan plaats vinden aan de Turkse doelgroep en wat de rol van de logopedist hierin kan zijn. Het doel van het onderzoek is inventariseren hoe groot de kennis en informatiebehoefte met betrekking tot meertaligheid is, bij de Turkse doelgroep met kinderen in de leeftijd van twee tot vier jaar. Het gaat hier om ouders woonachtig in Rotterdam van wie de kinderen de peuterspeelzaal bezoeken.

Deze scriptie is ontstaan van uit de minor 'Preventie en gezondheidsbevordering'. Het onderzoek en het eindverslag zijn gericht op preventie, aangezien er vanuit de analyse van de onderzoeksresultaten aanbevelingen gedaan zullen worden om taalproblematiek te voorkomen. Vanuit dit doel is de volgende vraagstelling geformuleerd; *Hoe vindt effectieve informatieoverdracht over meertaligheid plaats aan de Turkse ouders met kinderen in de leeftijd van twee tot vier jaar?*

Het onderzoek heeft plaatsgevonden op verschillende peuterspeelzalen, verspreid over de deelgemeenten in Rotterdam. Aan de ouders zijn gestructureerde vragenlijsten voorgelegd waarin hen gevraagd werd naar de meertalige opvoeding van hun kind, of zij wel eens informatie zoeken over meertaligheid en waar zij dit doen. Tevens is er gevraagd naar wat de ouders nog missen aan informatie en via welke kanalen zij deze informatie zouden willen ontvangen. Tot slot is er gevraagd naar het kennisniveau van de ouders m.b.t. logopedie. De enquêtes zijn zowel in Nederlands als in het Turks opgesteld.

Over het algemeen kan geconcludeerd worden dat de ouders behoefte hebben aan informatie over meertaligheid. De ouders zoeken daarentegen zelf niet vaak naar informatie. Als zij dit wel doen winnen ze informatie meestal in via familie/kennissen, school en het internet. Deze bronnen worden het meest geraadpleegd door de ouders. Tevens leunen ouders veel op school wat betreft de talige opvoeding van hun kind. Ouders geven aan informatie het liefst via school of de leraar te verkrijgen. Ook via een brochure of een deskundige zijn genoemde mogelijkheden. Tevens vinden de ouders het prettig als de informatie gegeven wordt door een persoon met dezelfde culturele achtergrond. Bijna de helft van de respondenten geeft aan voldoende tot veel te weten over logopedie.

Naar aanleiding van het gehouden onderzoek kunnen de volgende aanbevelingen gedaan worden. Om effectieve informatieoverdracht plaats te laten vinden is voorlichting in de eigen taal van groot belang. De doelgroep kan het beste op een directe manier benaderd worden, aangezien zij een enigszins passieve houding hebben ten aanzien van het zoeken naar informatie over meertaligheid. De informatie zal moeten aansluiten bij de ervaringen van de doelgroep, tevens moet het laagdrempelig zijn en gemakkelijk te begrijpen. Verder onderzoek op het gebied van meertaligheid is van groot belang.

Voor u ligt het eindverslag *Omgaan met meertaligheid: Communicatie tussen de logopedist en de Turkse bevolkingsgroep in het kader van preventie van taalproblematiek*. Dit eindverslag is het resultaat van een afstudeertraject van de opleiding Logopedie van de Hogeschool Rotterdam. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Nederlandse Vereniging voor Logopedie en Foniatrie. Het eindverslag beschrijft de resultaten van het onderzoek, uitgevoerd onder ouders van Turkse kinderen die de peuterspeelzaal bezoeken, in de stad Rotterdam. Met de onderzoeksresultaten en aanbevelingen hopen wij bij te kunnen dragen aan de optimalisering van informatievoorziening aan Turkse ouders met jonge kinderen.

Zonder hulp van derden was het resultaat van het onderzoek beduidend anders geweest. Daarom willen wij vanaf deze plaats een ieder bedanken die een bijdrage heeft geleverd aan het onderzoek: Cora Kok en Ruud Nannes voor het onder onze aandacht brengen van het onderwerp, de begeleiding en feedback; Sione Twilt voor het begeleiden van het onderzoek, ook haar feedback was onmisbaar, eveneens als de verhelderende gesprekken die we met haar hebben gevoerd; Yasar Temür voor de Turkse vertaling van de enquêtes; Yasar Vural voor het geven van een interview, waarin hij onderzoeksbevindingen toelicht en versterkt, dit geldt ook voor Nazife Cavus die ook haar medewerking heeft verleend aan een interview.

In het bijzonder gaat onze dank uit naar de peuterspeelzalen in Rotterdam die belangeloos hun medewerking hebben verleend en naar de ouders die de tijd en moeite hebben genomen de vragenlijsten in te vullen. Zonder hun medewerking had dit onderzoek niet plaats kunnen vinden.

Jantine Lems
Esther van der Lee

1. Inleiding

In deze scriptie wordt een beschrijving gegeven van het onderzoek dat is uitgevoerd als minorproject binnen de minor 'Preventie en gezondheidsbevordering'. In dit eindverslag zal het onderwerp meertaligheid in het kader van preventie worden bekeken.

Er bestaan veel ouders die vragen hebben over de meertalige opvoeding van hun kind. Moet ik mijn kind alleen Nederlands leren, is het erg als ik mijn kind alleen mijn eigen moedertaal leer? Dit zijn vragen die leven onder de ouders. Hieronder een voorbeeldcasus van een moeder met een tweejarige dochter .

Wij hebben een dochter van twee jaar. Mijn man en ik willen haar graag tweetalig opvoeden (Turks en Nederlands), maar wij spreken beide gebrekkig Nederlands. Hoe kan onze dochter nu toch goed Nederlands leren? (Mw. K.)

De ouders die vragen hebben over de meertalige opvoeding van hun kind zien die vragen niet altijd beantwoord. Dit kan komen doordat zij de vragen niet aan de juiste personen en/of instanties weten te stellen, maar ook door gebrek aan informatie over dit onderwerp. Zaak is de informatievoorziening aan de ouders te optimaliseren. Het is van essentieel belang dat ouders goede informatie hebben over meertaligheid. Om dit te kunnen bereiken is een gedegen vooronderzoek noodzakelijk.

In ons project is er onderzoek verricht naar de huidige informatievoorziening aan Turkse ouders. Ook is er gekeken naar de informatiebehoefte onder deze doelgroep. Door tijdsgebrek is enkel de Turkse doelgroep ingesloten in het onderzoek, andere anderstalige doelgroepen zijn buiten beschouwing gelaten. Het doel van het onderzoek is effectieve informatieoverdracht laten plaatsvinden aan Turkse ouders.

Hieruit is de volgende vraagstelling ontstaan;

Hoe vindt effectieve informatieoverdracht over meertaligheid plaats aan Turkse ouders met kinderen in de leeftijd van twee tot vier jaar?

Om de vraagstelling te kunnen beantwoorden zijn verschillende stappen genomen. Deze scriptie is een weergave van de genomen stappen.

Allereerst zal de aanleiding tot de vraagstelling aan bod komen in het tweede hoofdstuk. Vervolgens zal in hoofdstuk drie tot en met vijf de literatuurverkenning weergegeven worden.

Het zesde hoofdstuk bevat de opzet en de uitvoering van het onderzoek. In hoofdstuk zeven zullen de resultaten gepresenteerd worden aan de hand van de hoofd- en deelvragen. In hoofdstuk acht volgen de conclusies, discussie en aanbevelingen. In de bijlagen vindt u de enquêtes die zijn verspreid ten behoeve van het onderzoek. Tevens zullen hier de resultaten van de enquêtes per enquêtevraag worden weergegeven.

2. Aanleiding

De Nederlandse Vereniging voor Logopedie en Foniatrie (NVLF) wil graag meer informatie over op welke manier de Turkse doelgroep het beste benaderd kan worden en wat de logopedist, binnen het kader van preventie, hierin kan betekenen.

Preventieve informatie en adviezen voor de ouders, met betrekking tot meertalig opvoeden zijn beschikbaar, maar vinden weinig tot geen ingang bij de doelgroep. De NVLF wil graag weten hoe logopedisten de doelgroep zo optimaal mogelijk kunnen bereiken. Wat gaat er in het communicatieproces mis, waardoor de doelgroep niet bereikt wordt zoals beoogd. Om met oplossingen te komen voor dit probleem is een grondig vooronderzoek een vereiste. Dit onderzoek moet zich richten op de manier waarop de doelgroep het best benaderd kan worden, zodat er voor de ouders duidelijkheid is omtrent het meertalig opvoeden van hun kinderen. Tevens is het ook noodzakelijk te onderzoeken welke informatie er nu al voor handen is en welke informatie er wordt gebruikt onder de meertalige ouders binnen de doelgroep die centraal staat in ons onderzoek. Op basis van die gegevens kunnen eventueel nieuwe informatiebronnen ontwikkeld worden.

2.1 Doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoek is inventariseren hoe groot de kennis en informatiebehoefte met betrekking tot meertaligheid is, bij de Turkse doelgroep met kinderen in de leeftijd van 2 tot 4 jaar. Het gaat hier om ouders woonachtig in Rotterdam van wie de kinderen de peuterspeelzaal bezoeken. Tevens zal onderzocht worden hoe de doelgroep het meest optimaal bereikt kan worden door de voorlichter. Ook wordt onderzocht welke rol de logopedist kan hebben binnen het bereiken en voorlichten van de doelgroep. Preventie staat in het project centraal, aangezien er vanuit de resultaten aanbevelingen gedaan zullen worden om taalproblematiek bij meertalige kinderen te voorkomen. Vanuit dit doel is de volgende vraagstelling geformuleerd;

Hoofdvraag

Hoe vindt effectieve informatieoverdracht over meertaligheid plaats aan Turkse ouders met kinderen in de leeftijd van twee tot vier jaar?

Op basis van bovenstaande hoofdvraag zijn meerdere deelvragen ontstaan. Een aantal van deze deelvragen zijn te beantwoorden middels literatuuronderzoek. De overige deelvragen zullen beantwoord worden met behulp van de onderzoeksgegevens. Aan de hand van de deelvragen zal de hoofdvraag beantwoord worden.

Deelvragen

1. Welke informatiebronnen m.b.t. meertaligheid zijn beschikbaar voor de doelgroep?
2. Welke van deze informatiebronnen worden voornamelijk gebruikt door de doelgroep?
3. Is er behoefte aan (meer) informatie over meertaligheid bij de doelgroep?
4. Zo ja, op welke manier moet deze informatie aangeboden worden?
5. Wat is het kennisniveau van de doelgroep over logopedie?

Om de logopedische preventieactiviteiten, zorg, training en advies te laten verlopen als een continu en integraal proces, coördineert de logopedist de afgesproken activiteiten rondom de cliënt(en) en doelgroepen.

- Competentie 4: Ondernemen

Om de continuïteit van de praktijk, onderneming, afdeling of dienst te waarborgen, levert de logopedist een actieve bijdrage aan beleidsontwikkelingen en –uitvoering.

- Competentie 7: Ontwikkelen van beroepscompetenties

Om de kwaliteit van het beroep logopedist op het vereiste peil te houden, vervult de logopedist een actieve rol in het bevorderen van het beroepsbewustzijn en de beroepscompetenties van zichzelf en zet deze in voor de ontwikkeling van de beroepsgroep.

- Competentie 8: Initiëren van programma's

Om logopedische preventie, zorg training en advies aan te laten sluiten bij actuele maatschappelijke vragen initieert de logopedist nieuwe programma's.

In het project is de doelgroep met haar behoeften in kaart gebracht. Allereerst is de doelgroep door middel van literatuurverkenning onderzocht. Door middel van enquêtes en interviews is er nader onderzoek gedaan naar de doelgroep en de factoren die op de communicatie met deze doelgroep van invloed zijn. Vanuit de uitkomsten van de literatuurstudie en het veldonderzoek zijn aanbevelingen gedaan aan de opdrachtgever ten behoeve van een preventieplan. Op deze manier kan er een gedegen preventieplan opgezet worden op het gebied van logopedie.

4. Doelgroepbeschrijving

In dit hoofdstuk zal de doelgroep die centraal staat in het onderzoek, nader worden toegelicht. Dit zal gebeuren op basis van socio-demografische gegevens en culturele kenmerken. Tot slot zullen de begrippen meertaligheid, communicatie en interculturele communicatie worden toegelicht aangezien deze direct verband houden met het project.

4.1 Definitie doelgroep

De allochtone bevolkingsgroep die binnen het onderzoek centraal staat, is de Turkse bevolkingsgroep van de tweede en derde generatie, woonachtig in Rotterdam, met kinderen in de leeftijdscategorie van twee tot vier jaar die de peuterspeelzaal bezoeken.

4.2 Socio-demografische kenmerken

Bevolkingsgegevens

Volgens de statistieken van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) is de Turkse bevolkingsgroep één van de drie grootste etnische minderheidsgroepen in Nederland. De Turkse bevolkingsgroep in Nederland heeft inmiddels een aantal bereikt van 372.852 inwoners. Dit zijn zowel Turken van de eerste, tweede als de derde generatie. (CBS, 2008). In Rotterdam, waar het veldonderzoek heeft plaatsgevonden zijn 45.699 Turken woonachtig (COS, 2008).

Onderwijs

Verschillende studies hebben aangetoond dat de prestaties van niet-westerse allochtonen in het onderwijs achterblijven bij die van autochtone leerlingen. (Gijsberts, 2003; Herweijer, 2003; Wolff & Crul, 2003; Gijsberts & Hartgers, 2005). Uit onderzoek van Stroucken et al. (2008) blijkt dat er grote verschillen in de behaalde Cito-score van de Cito-eindtoets tussen allochtonen en autochtonen zijn. Zo behalen niet-westerse allochtone leerlingen duidelijk lagere scores. Volgens Leeuw & van der Veen (2006) is dit waarschijnlijk het gevolg van de taalachterstand van niet-westerse allochtonen en de relatief lage sociaaleconomische status van hun ouders, waardoor zij gemiddeld minder materiële en culturele hulpbronnen tot hun beschikking hebben.

Bovenstaande bevindingen worden versterkt door de volgende gegevens van het CBS, het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) en het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC). Er is gekeken naar de prestatieachterstand van allochtone leerlingen van Turkse afkomst in leerjaren, vergeleken met autochtone achterstandsl leerlingen met als meetpunt het laatste leerjaar, groep 8.

Tabel 4.1 Prestatieachterstand op autochtone niet-achterstandsl leerlingen in groep 8 in leerjaren op het gebied van taal. (Carlo van Praag, 2006)

Bevolkingsgroep	Achterstand in jaren op het gebied van taal
Turken	2,3
Autochtone achterstandsl leerlingen	1,0

Verder kan geconstateerd worden dat het algehele opleidingsniveau van autochtonen duidelijker hoger is dan dat van allochtonen. Ruim een kwart van de autochtonen had in 2003 minimaal het hbo-niveau behaald, terwijl dit bij niet-westerse allochtonen 18 procent was. Binnen de groepen niet-westerse allochtonen zijn er grote verschillen wat betreft het opleidingsniveau. Surinamers en Antillianen zijn het hoogst opgeleid. Bijna een op de vijf had in 2003 minimaal een hbo-niveau behaald. Bij Turken had minder dan een op de tien een hbo-diploma of hoger. Het opleidingsniveau

van Turken is relatief wel het sterkst toegenomen ten opzichte van Surinamers en Antillianen. (CBS, 2005).

Taal

Ondanks hun vestiging in Nederland zijn veel Turken sterk georiënteerd op Turkije en de meeste ouders hechten er veel waarde aan dat hun kinderen goed Turks leren spreken. Vooral bij sequentiële taalverwervers komt het vaak voor dat de moedertaal, het Turks, de dominante taal blijft gedurende de gehele basisschoolperiode (Steenge, 2006).

Religie

Van de Turken in Nederland beschouwt 87% zichzelf als moslim. Dit komt overeen met een aantal van bijna 325.000. Dit is tevens de grootste groep moslims in Nederland (CBS, 2006).

Arbeidsmarkt

De werkloosheid onder de niet-westerse allochtone bevolkingsgroepen is volgens het CBS (2005) gemiddeld driemaal hoger als onder de autochtone bevolking. Terwijl in 2004 5% van de autochtone beroepsbevolking geregistreerd stond als werkloos, lag dit percentage onder Turken op 13%. De werkloosheidsduur is onder allochtonen bovendien aanmerkelijk langer.

Waarin de Turkse gemeenschap verschilt van de meeste andere groeperingen is dat ze aanzienlijk meer in staat is haar eigen werkgelegenheid te creëren. De Turkse gemeenschap kent relatief veel zelfstandige ondernemers (Rapportage minderheden; SCP, 1999).

Gezondheidszorg

In Turkije is een onderscheid tussen de door de overheid georganiseerde gezondheidszorg en de particuliere artspraktijken. In Nederland kan het verschil in taken van de huisarts, bedrijfsarts, keuringsarts en verzekeringsarts onduidelijk zijn. De huisarts als algemene medische hulpverlener met een vaste praktijk is in Turkije hoogstens in de grote steden te vinden. De Turkse bevolking in Nederland komt uit bijna alle provincies van Turkije, maar in het bijzonder uit het midden van het land en uit enkele provinciesteden aan de kust van de Zwarte Zee. Ruim de helft van deze migranten komt oorspronkelijk uit de dorpen, de overige migranten zijn uit de provinciesteden afkomstig (van der Werf, 2002). Naar aanleiding van genoemde kan aangenomen worden dat de Turken die naar Nederland gekomen zijn in mindere mate bekend zijn met het fenomeen huisarts met een eigen praktijk. Dit geldt met name voor de Turken van de eerste generatie.

Verder zijn artsen in het land van herkomst vaak autoriteiten en arts en patiënt gedragen zich daar dan ook naar. De allochtone patiënt kan twijfels krijgen over de kundigheid van de arts als deze zich minder autoritair opstelt. De patiënten stellen zich vaak afwachtend op en laten het initiatief over aan de arts. Ze verwachten dat deze een anamnese zal afnemen, onderzoek zal verrichten, vertelt wat er aan de hand is en wat er gaat gebeuren. Ook wordt er zeer zeker verwacht dat er medicijnen worden geschreven en injecties worden gegeven (van der Werf, 2002).

De Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (RVZ) vindt de Nederlandse gezondheidszorg onvoldoende aangepast aan allochtone patiënten. Er wordt te weinig rekening gehouden met de verschillen in ziektebeleving. Het gevolg is dat patiënten verkeerd worden begrepen en foutief worden doorverwezen. Zij gaan vaker naar de huisarts, de consulten duren korter, ze krijgen vaker medicijnen (RVZ, 2000). Er gaapt een kloof tussen de vraag van de allochtone patiënt en het aanbod van de huisarts.

Voordat er overgegaan wordt tot het benoemen van de culturele kenmerken van de doelgroep zal allereerst in de volgende paragraaf een definitie gegeven worden van het begrip cultuur.

4.3 Cultuur

Aan het begrip cultuur zijn veel verschillende definities toegeschreven. Een van deze definities is dat cultuur aangeleerd menselijk gedrag is, dat niet is aangeboren. Cultuur wordt generatie op generatie doorgegeven. Tevens is cultuur een samenhangend en dynamisch geheel van betekenissen en gedragingen. (Pinto, 1994). Van Dale (2008) beschrijft cultuur als volgt; geheel van voortbrengselen van een gemeenschap.

4.3.1 Culturele kenmerken

Komst naar Nederland

In de jaren '60 zijn de eerste Turken naar Nederland gekomen om zich hier als gastarbeider te vestigen. Deze arbeidskrachten bestonden vooral uit mensen afkomstig uit het Anatolische platteland. In de jaren '70 heeft veel gezinshereniging plaats gevonden, waardoor Nederland te maken kreeg met Turkse allochtone kinderen (Julien, 2008).

In het kader van gezinshereniging en huwelijk zijn voortdurend nieuwe mensen uit Turkije naar Nederland gekomen: met name betreft het hier de generatie kinderen en inmiddels kleinkinderen van de oorspronkelijke migranten uit de jaren zestig. Er zijn in de hedendaagse Turkse gemeenschap in Nederland nog steeds sporen van deze migratie terug te zien. Een opmerkelijk voorbeeld: van de ongeveer honderduizend Turkse jongeren is meer dan de helft in Turkije geboren. Zij behoren daarmee weer tot een - nieuwe - eerste generatie (CBS). Grofweg driekwart van de jongens en meisjes trouwt weer met een partner uit Turkije, meestal uit de streek van herkomst. Met dit patroon van kettingmigratie wordt de cultuur van het platteland weer opnieuw geïmporteerd (Ministerie van OCW, 2007).

Ik- en wij- cultuur

In elke cultuur zijn er bepalingen over de verhoudingen tussen personen en de groep. In de Nederlandse samenleving is het welbevinden van mensen vooral bepaald door hun persoonlijke ontplooiing. De nadruk ligt meer op het individu. In de Turkse cultuur ligt de nadruk meer op de groep waartoe het individu behoort. Binnen de groepscultuur voelen de leden zich verantwoordelijk voor alle leden van de groep. Het gedrag is in de Turkse cultuur veel sterker bepaald door relaties die personen met elkaar hebben, de posities die mensen ten opzichte van elkaar hebben. Er wordt gesproken over *positioneel bepaald gedrag*. Vaders hebben een bepaalde positie ten opzichte van hun zoon en gedragen zich ernaar. Dit geldt ook voor de vrouw die zich op een bepaalde wijze – zeker in het bijzijn van anderen- moet gedragen tegenover haar man (van der Werf, 2002).

Respect

Bij de Turkse doelgroep is het handhaven van de eer belangrijk. De eer wordt bepaald door het zich houden aan regels, door macht en seksuele zuiverheid van de vrouwen. Eer is iets rationeels: mensen geven de eer (status) en krijgen de eer (respect) die hun toekomt in hun positie. Het zich houden aan de regels is vooral ook een zichtbaar iets. De sociale controle en het houden aan de regels kan in het migratieland veel strenger zijn dan in het land van herkomst, zeker in vergelijking met de grote steden daar. Bij een inbreuk op de eer zal de man moeten reageren, anders wordt zijn status blijvend verlaagd (van der Werf, 2002).

Opvoeding

In de opvoeding zijn ouders erop gericht dat hun kinderen zichzelf en hun ouders niet te schande maken en dat ze zich aan de regels houden (van der Werf, 2002). Nijsten (1998) noemt op basis van haar onderzoek als belangrijkste opvoedaspect het ondersteunen van het kind. Daar wordt onder verstaan warmte en liefde geven, genegenheid tonen, aandacht schenken, tijd besteden aan de kinderen en ze bezighouden. Moeders worden vaker geacht altijd voor het kind klaar te staan, er in allerlei opzichten voor het kind te zijn. Naast het bieden van ondersteuning is een belangrijke taak van

de ouders kinderen opvoeden in meer algemene zin: uitleg geven over goed en kwaad, voorbereiden op de toekomst en zorgen voor een goede opleiding.

5. Meertaligheid en communicatie

In dit hoofdstuk zal ingegaan worden op wat meertaligheid inhoudt. Er zal een beschrijving gegeven worden van wat er in deze scriptie onder meertaligheid verstaan wordt. Ook zullen nog een aantal factoren met betrekking tot meertaligheid bij kinderen beschreven worden. Tevens komt het begrip communicatie aan bod. Binnen de communicatie zal er specifiek aandacht besteed worden aan interculturele communicatie en communicatie tussen voorlichter en doelgroep.

5.1 Wat is meertaligheid

Meertaligheid kan op vele manieren gedefinieerd worden. Binnen onze scriptie wordt het begrip meertaligheid gebruikt voor personen die meer dan één taal gebruiken in de interactie met verschillende gesprekspartners (Penninx et al 1998). Voor de doelgroep betekent dit concreet dat een kind zowel Nederlands als Turks spreekt. De Turkse taal wordt vaak gebruikt voor de communicatie binnen de gezinssituatie. De Nederlandse taal wordt vaak gebruikt voor communicatie op school bijvoorbeeld.

5.1.1 Factoren die een rol spelen bij meertaligheid

In deze paragraaf zal aandacht besteedt worden aan de verschillende factoren die een rol spelen bij meertaligheid. Eerst zal er ingegaan worden op de niet-talige factoren die een rol spelen. Daarna zullen nog een aantal talige factoren worden toegelicht.

Overzicht van niet-talige factoren die een rol spelen bij meertaligheid

Appel et al. (2002) noemt een aantal belangrijke factoren;

- Moedertaal
- Leeftijd
- Contact met de doeltaal
- Motivatie en attitude
- Status moedertaal
- Taalaanleg
- Veiligheid

Moedertaal

De moedertaal van het kind is van invloed op de verwerving van het Nederlands als de tweede taal. Als de moedertaal gelijkenissen vertoont met het Nederlands zal het kind op een aantal gebieden een voordeel hebben. Dit kan bijvoorbeeld gelden voor de grammaticale structuur van de taal die hetzelfde is, of overeenkomende woorden.

Leeftijd

Een andere factor is de leeftijd waarin de tweede taal geleerd wordt. Hoe jonger het kind, hoe makkelijker de tweede taal, over het algemeen wordt aangeleerd.

Contact met de doeltaal

Het contact met de doeltaal is ook van belang. Over het algemeen geldt: hoe meer aanbod van en interactie in de tweede taal oftewel de doeltaal, des te sneller en effectiever de tweede taal geleerd wordt. De tweede taal moet wel correct worden aangeboden aan het kind.

Motivatie en attitude

Ook de motivatie en attitude spelen een rol bij meertaligheid. De omgeving kan een belangrijke rol spelen bij het motiveren van een kind om één of meerdere talen te leren. Wanneer de omgeving

(vooral de ouders en school) positief staat tegenover de talen die het kind leert, zal het kind deze talen ook beter leren. Hierbij hoort ook de attitude ten opzichte van de tweede taal. Als de omgeving en het kind een positieve houding hebben ten opzicht van de tweede taal, dan zal het kind ook meer gemotiveerd zijn. Hiermee hangt ook samen of de ouders en het kind zich in de tweedetaalgemeenschap thuis voelen. Ook de cultuur is hierop van invloed. Als mensen binnen de cultuur zich erg op zichzelf of de eigen gemeenschap richten, dus meer naar binnen gericht zijn, kan dit een negatief effect hebben op het leren van de tweede taal.

Status van de moedertaal

Status van de talen is een belangrijke factor. Voor een goede meertalige ontwikkeling is het van belang dat alle taal die het kind leert een gelijke status hebben. Vaak worden in Nederland minderheidstalen als het Turks en Marokkaans geassocieerd met een lagere status dan het Nederlands of andere talen die als nuttig worden beschouwd, zoals het Engels en het Frans. De lagere status van de minderheidstalen kan een negatieve invloed hebben op de motivatie van kinderen om de talen te leren. Het is daarom van belang om kinderen duidelijk te maken dat hun moedertaal waardevol is.

Taalaanleg

Wat ook een rol speelt is de taalaanleg. Wat taalaanleg precies inhoudt, valt moeilijk te omschrijven, maar de ene persoon is beter en sneller in het leren van een taal dan de andere.

Veiligheid

Veiligheid is eveneens een belangrijke factor in het proces van meertaligheid. Wanneer een kind zich veilig voelt, zal het beter in staat zijn om zich te ontwikkelen, dat geldt ook voor de taalontwikkeling. Vooral bij meertalige kinderen die thuis alleen met een andere taal dan het Nederlands zijn opgevoed, kan het voorkomen dat zij zich niet op hun gemak voelen wanneer zij voor het eerst naar school gaan, omdat zij de Nederlandse taal nog niet spreken. Om ervoor te zorgen dat deze kinderen ook het Nederlands goed verwerven is het van belang dat zij zich eerst veilig gaan voelen in de klas. Voor de leerkracht is het hierbij belangrijk om een positieve houding te hebben ten opzichte van de moedertaal en de cultuur van het kind.

Overzicht van talige factoren die een rol spelen bij meertaligheid

- Taalaanbod
- Taalproductie

Taalaanbod

Dit is een belangrijke factor bij meertalig opvoeden. Een meertalig kind dient beide talen aangeboden te krijgen. Als het taalaanbod in de ene taal hoger is als in de andere taal, zal het kind in de eerste taal het meest ontwikkelen. Wat ook van belang is, is dat de taal consequent wordt aangeboden. Hierbij moet gedacht worden aan het principe dat een bepaald persoon altijd dezelfde taal spreekt. Ook kan er hierbij gedacht worden aan het situatiespecifiek aanbieden van de talen.

Taalproductie

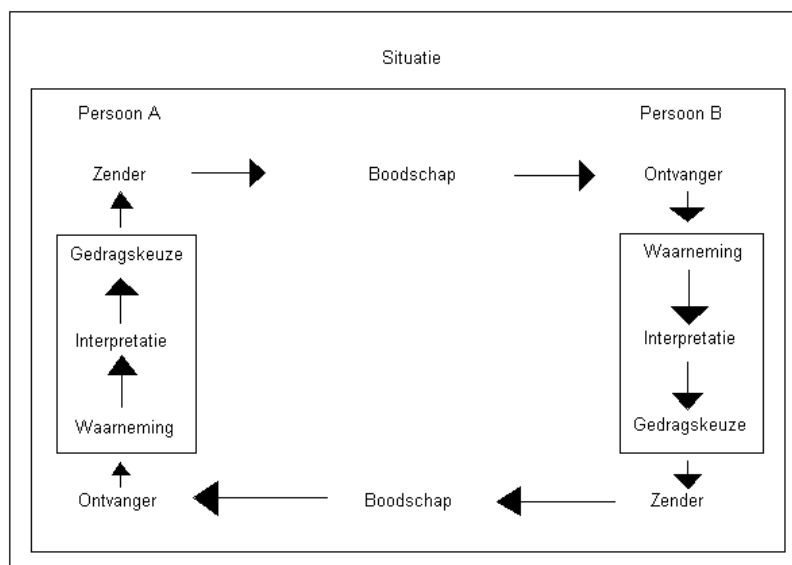
Het is belangrijk dat de taal die aangeboden wordt, correct wordt aangeboden. Het kind moet een goed voorbeeld hebben. Als het kind dit niet heeft, zal het de taal ook niet correct gaan spreken. Als een kind zelf in de betreffende taal spreekt, is het belangrijk het kind positieve feedback te geven. Het kind moet in het spreken bekrachtigd worden.

5.2 Communicatie

In deze paragraaf zal er ingegaan worden op de communicatie. Goede communicatie met de doelgroep is van essentieel belang voor een effectieve informatieoverdracht. Eerst zal beschreven worden wat communicatie inhoudt. Daarna zal ingegaan worden op het begrip interculturele communicatie. Daarna zal de communicatie tussen de doelgroep en de voorlichter beschreven worden.

5.2.1 Wat is communicatie

Onder communicatie verstaan we een doorlopend proces waarin twee of meer personen informatie uitwisselen en waarbij zij voortdurend op elkaar reageren. Bij communicatie wil de ene persoon iets aan de ander laten weten, vaak bewust, met een vooropgezette bedoeling, soms ook onbewust. Degene die spreekt of op een andere wijze informatie geeft, noemen we de zender. Degene tot wie de informatie is gericht, degene die luistert, kijkt, ruikt, tast of proeft noemen we de ontvanger. Datgene dat de zender aan de ontvanger wil laten weten, noemen we de boodschap. Dit alles vindt plaats in de context van de situatie waarin beiden zich bevinden (van Meer et al.). Dit is ook te zien in figuur 5.1.

Figuur 5.1; Verloop van communicatieprocessen

Onze waarnemingen en interpretaties bepalen in belangrijke mate hoe we ons zullen gedragen. Communicatie kan door vele verschillende factoren beïnvloed worden. Er kunnen factoren binnen de situatie een rol spelen, maar ook bij de zender en de ontvanger kunnen factoren een rol spelen. Er kan bijvoorbeeld sprake zijn van gebrek aan kennis en ervaring, gebrek aan inlevingsvermogen, tekort aan aandacht en motivatie en andere opvattingen, normen, waarden en cultuur. Op dit

laatste aspect willen wij verder ingaan in het gedeelte over interculturele communicatie. Er is pas sprake van effectieve communicatie als de boodschap door de ontvanger begrepen wordt, zoals die door de zender bedoeld was. (Pinto,1994).

5.2.2 Interculturele communicatie

Shadid (1998) omschrijft interculturele communicatie globaal als communicatie tussen personen met verschillende culturele achtergronden. Azghari (2005) prefereert het begrip cultuurbepaalde communicatie boven het begrip interculturele communicatie. Hij geeft er de volgende definitie aan: 'Alle communicatie, waarbij cultuurverschillen op het gebied van waarden en belangen een rol (kunnen) spelen tussen minimaal twee gesprekspartners'. Pinto (1994) omschrijft het begrip interculturele communicatie ruimer. Volgens hem is interculturele communicatie een uit noodzaak geboren discipline aan het worden die het proces van interactie tussen mensen en/of groepen met verschillende culturele achtergronden bestudeert en erop gericht is om intercultureel bewustzijn te vergroten en daardoor de effectiviteit van de communicatie tussen deze personen en/of groepen te vergroten.

Pinto (1994) onderscheidt drie soorten culturen. De culturen zijn ingedeeld op basis van de nauwkeurigheid qua regels en voorschriften die gelden in de cultuur. Culturen met veel regels en voorschriften worden ingedeeld in de categorie Fijnmazige Context (F). Culturen met weinig regels en voorschriften delen we in bij de categorie Grofmazige Context (G). De laatste categorie die onderscheiden wordt is de Middenmazige Context (M). In deze categorie vinden we enerzijds de culturen waar niet bijzonder veel of bijzonder gedetailleerde regels en voorschriften gelden, maar ook niet bijzonder weinig en anderzijds de culturen van groepen die verkeren tussen de F en G contexten. Samenvattend kunnen we stellen dat de Grofmazige context staat voor de Westerse cultuur en de Fijnmazige context voor de niet-westerse culturen. Dit wil niet zeggen dat alle culturen enkel Fijnmazig of Grofmazig zijn, een middenweg is zeer goed mogelijk.

Wat maakt dan dat het ene individu meer tot de F- en het andere meer tot de G-structuur behoort, wordt toegeschreven aan vier factoren; welvaart, religie, sociaal milieu en het individu. Het meer behoren tot de F- dan tot de G-structuur heeft vergaande gevolgen voor gedrag, communicatie, beleving en perceptie. Voor de Westerse wereld kunnen andere behoeften een grotere rol spelen dan dat deze in de niet-westerse wereld een rol spelen.

Als de cultuur van de doelgroep aan de hand van de theorie van Pinto wordt bekeken, dan zijn er een aantal verschillen met de Nederlandse (westerse) cultuur. De doelgroep hecht veel waarde aan de groep, er is sprake van een sterke wij-cultuur. Tevens is het belang van een goede naam hebben groot en wordt er veel waarde gehecht aan eer. Dit in tegenstelling tot de Nederlandse, westerse cultuur. In de Nederlandse cultuur heerst een sterk individualisme. Eigen ontwikkeling is zeer belangrijk. Dit in contrast tot de cultuur van de doelgroep, hier zijn begrippen als eigen ontwikkeling en ontplooiing minder van belang. Met deze aspecten dient rekening gehouden te worden in het onderzoek. Een aantal voorbeelden van variaties tussen de verschillende structuren worden hieronder geïllustreerd;

Tabel 5.2. Voorbeelden van verschillen tussen de dimensies Fijnmazig en Grofmazig. (Pinto, 1994)

Fijnmazige culturen	Grofmazige culturen
Impliciete communicatie	Expliciete communicatie
Standardsituaties	Improvisatie
Beeldspraak	Abstractie
Relationeel	Inhoudelijk
Nadruk op vorm	Nadruk op inhoud
Vrijwel alles is persoonlijk	Scheiding persoonlijk/ zakelijk
Sociaal wenselijke antwoorden	Eerlijke antwoorden
Indirecte communicatie	Directie communicatie
Veel non-verbale communicatie	Weinig gesticulatie
Tussenpersonen	Oog in oog

5.2.3 Communicatie tussen voorlichter en doelgroep

In deze paragraaf zal eerst ingegaan worden op de communicatie tussen de beroepsbeoefenaar of voorlichter en de allochtone cliënt. In het project staat de communicatie tussen de doelgroep en de voorlichter centraal. De vraag die gesteld wordt is; hoe vindt effectieve informatie overdracht plaats tussen deze groepen. Vervolgens zullen de problemen met betrekking tot de communicatie tussen voorlichter en doelgroep in de huidige situatie beschreven worden.

Rosenberg et al (2006) concluderen uit onderzoek dat de interculturele communicatie tussen de arts en de cliënt niet goed verloopt. Beiden hebben te weinig kennis over de interculturele communicatie. Volgens Rosenberg et al is er een tekort aan training en ervaring.

In een onderzoek (van Wieringen, Harmsen & Bruijnzeels, 2002) uitgevoerd in Rotterdam, is gekeken naar communicatieproblemen die zich voor kunnen doen tussen huisartsen en etnische minderheden. Hieruit is het volgende gebleken. Als in de consulten die gehouden worden geen wederzijds begrip is, leidt dit vaker tot het niet kunnen vinden in de voorgeschreven therapie en het ook dus niet opvolgen van de voorgeschreven therapie. Een goede relatie tussen therapeut en cliënt is van groot belang voor wederzijds begrip. De communicatieproblemen die plaatsvinden tussen therapeut en cliënt vinden niet alleen hun oorsprong in een taalprobleem, maar ook culturele verschillen hebben hier mee te maken. Om de communicatie beter te laten verlopen, moet er verder gekeken worden dan naar enkel de taal, maar ook naar de culturele eigenschappen van de groep. Immers, een wederzijds begrip leidt tot betere resultaten voor zowel therapeut als cliënt. Dit is ook aangetoond in een studie (Harmsen et al, 2005) waarin zowel de huisarts als de patiënt training kreeg in de omgang met elkaar. Deze dubbele interventie in culturele communicatie, die zowel aan arts als patiënt gegeven werd, verkleinde het gat in de kwaliteit van zorg tussen Westerse en 'niet-westerse' patiënten.

Ook in Rotterdam is onderzoek (Meeuwesen et al, 2005) gedaan naar de communicatie tussen de cliënt uit een andere cultuur en de therapeut. Er is gekeken naar het verloop van de communicatie in een consult met autochtone patiënten, ook is er gekeken naar de interculturele consulten en dan met name naar de Turkse en de Marokkaanse groep migranten. De consulten met niet-westerse cliënten duren gemiddeld 2 minuten korter dan de consulten met de autochtonen. Ook was de machtsafstand tussen de therapeut en cliënt veel groter, vergeleken met de Nederlandse cliënten. De therapeuten investeerden bij de allochtone cliënten meer tijd in het begrijpen van de cliënt, terwijl in het geval van de Nederlandse cliënt de therapeut zich veel meer betrokken en empatisch opstelde. Ook leek de Nederlandse cliënt veel assertiever in de conversatie.

Julien (2008) noemt het volgende fenomeen. Nederlandse hulpverleners komen in hun werk allochtone cliënten tegen die niet altijd begrijpen wat de hulpverlener vertelt, een passieve onderdanige houding hebben, te laat of niet verschijnen op een afspraak of een probleem niet onderkennen of verkeerd inschatten.

5.3 Conclusie

Uit de verschillende onderzoeken blijkt dat er door de beroepsbeoefenaars en voorlichters problemen worden ervaren op het gebied van interculturele communicatie. Er is regelmatig sprake van niet opgevolgde adviezen, boosheid, frustratie en onbegrip. Dit is de huidige situatie met betrekking tot de allochtone bevolkingsgroep. Uit de onderzoeken komt naar voren dat vooral de cultuur en de taal een barrière vormen in de communicatie.

Terugkomend op het verschil in cultuur tussen de voorlichter en de ouder zijn er een aantal verschillen te zien. De voorlichter, ervan uitgaande dat zij in Nederland is opgegroeid en van Nederlandse afkomst is, zal zich in de Grofmazige context bevinden. De Grofmazige context is immers kenmerkend voor Westerse landen. Er zijn weinig gedragsregels, ieder individu dient zelf de algemene regels te vertalen naar gedragsregels voor zijn eigen specifieke situatie. Dit in tegenstelling tot de ouder binnen de doelgroep, die zich veelal in de Fijnmazige context bevindt. Er bestaat voor vrijwel iedere situatie gedetailleerde gedragsregels en het individu hoeft deze slechts na te leven. Er is veel minder ruimte om eigen gedragsregels te creëren. Het feit dat beide gesprekspartners zich in een andere context bevinden kan leiden tot verschillen in de communicatie. Concluderend kan gezegd worden dat er op het gebied van communicatie vele verschillen zijn tussen de doelgroep en de voorlichter en dat deze duidelijk in kaart moeten worden gebracht, wil er effectieve informatieoverdracht plaats kunnen vinden. Wel is het begrip interculturele communicatie complex en niet alle mensen binnen de doelgroep zijn hetzelfde. Er is dus geen standaard oplossing voor handen, maar wel moet er gezocht worden naar de meest effectieve manier van informatieoverdracht.

6. Opzet en uitvoering van het onderzoek

6.1 Inleiding

De opdrachtgever, de NVLF is gekomen met de vraag, te onderzoeken wat het kennisniveau is over meertaligheid en logopedie onder Turkse ouders met jonge kinderen in Rotterdam. Tevens moest de informatievoorziening in kaart gebracht worden en gezocht worden naar de meest effectieve manier van informatieoverdracht aan deze groep.

6.2 Doelgroep

De allochtone bevolkingsgroep die binnen dit onderzoek geanalyseerd is, is de Turkse bevolkingsgroep van de tweede en derde generatie woonachtig in Rotterdam. Het gaat hier om ouders met kinderen in de leeftijdscategorie van twee tot vier jaar die de peuterspeelzaal bezoeken. Binnen het onderzoek wordt er gekeken naar waar de ouders hun informatie vandaan halen, welke informatie zij nog missen en wat de meest effectieve manier is om informatie over te brengen aan de ouders. Dit alles met als onderliggend doel de kennis over meertaligheid en logopedie te vergroten.

6.3 Opzet onderzoek

Om de hoofd- en deelvragen te kunnen beantwoorden is er allereerst een literatuurstudie gedaan ter ondersteuning van het project. De hoofd- en deelvragen kunnen hier deels mee beantwoord worden. Om meer gegevens te verzamelen heeft er een veldonderzoek plaatsgevonden. Het veldonderzoek dat heeft plaatsgevonden is een kwalitatief onderzoek. In het veldonderzoek is er gekozen voor het afnemen van enquêtes bij de doelgroep. Hiervoor is gekozen omdat enquêteren een aantal voordelen met zich meebrengt. Deze voordelen zijn; meer mensen kunnen benaderd worden door middel van enquêtes, tevens is het minder tijdrovend dan het afnemen van mondelinge interviews. Ook kunnen er gemakkelijker verbanden worden gelegd tussen bepaalde uitkomsten. Hierbij kan gedacht worden aan het verband tussen opleidingsniveau van de respondent en zijn beheersingsniveau van de Nederlandse taal. Het leggen van verbanden zal niet met behulp van een computeranalyse plaatsvinden. Het is mogelijk dat hierbij verbanden gemist worden. De vragenlijsten zijn anoniem, wat respondenten kan stimuleren bij te dragen aan het onderzoek. De enquêtes zijn van groot belang voor het onderzoek, aangezien de informatie rechtstreeks vanuit de doelgroep komt en niet via derden. Wel kan informatie van derden ter ondersteuning dienen van de uitkomsten van de enquêtes. Daarom zijn er naast de enquêtes ook een aantal diepte-interviews afgenomen bij experts op de gebieden van meertaligheid en de Turkse doelgroep.

6.4 Doelstelling enquête

De doelstelling van de enquête is inzicht verkrijgen in het kennisniveau van de ouders ten aanzien van de meertalige opvoeding van het kind en de rol van de logopedist. Tevens wordt er gevraagd naar de houding van de ouders, ten opzichte van meertaligheid. Ook zal er gekeken worden of de doelgroep zoekt naar informatie over meertaligheid en hoe zij deze informatie eventueel hebben verkregen. Daarnaast wordt gekeken naar wat de doelgroep nog mist aan informatie en via welke kanalen en op welke wijze zij deze informatie graag zouden willen ontvangen. Dit houdt direct verband met de hoofdvraag over hoe effectieve informatieoverdracht kan plaatsvinden.

6.5 Opzet en inhoud enquête

Het opstellen van de enquête is gebeurd aan de hand van de hoofd- en deelvragen. Gekozen is voor een gestructureerde vragenlijst, zodat er verbanden kunnen worden gelegd. Met behulp van een enquête is een groter aantal respondenten te bereiken. (Jansen & Joostens, 1998). De enquête bestaat uit 18 vragen, voornamelijk meerkeuzevragen. Hierdoor neemt het invullen ervan weinig tijd in beslag. Er is gezorgd voor zowel een Nederlandse als een Turkse enquête, dit voor de bereikbaarheid

van de doelgroep. De respondenten zijn vrij in hun keuze voor een Nederlandstalige of een Turkstalige enquête. De vertaling is gedaan door een native-speaker Turks.

De enquête bestaat uit een algemeen gedeelte. Hierin wordt gevraagd naar geslacht, geboorteland, opleidingsniveau etc. Daarnaast wordt er ingegaan op de meertalige opvoeding. Er worden een aantal vragen over de thuistaal gesteld. Tevens worden er een aantal stellingen voorgelegd aan de respondent over opvoeden in meerdere talen. De respondenten kunnen aangeven in hoeverre zij het hier mee eens zijn. Vervolgens wordt er gevraagd naar de informatiebehoefte en informatievoorziening. Tot slot worden er een aantal vragen over het kennisniveau m.b.t. logopedie gesteld. Voor de gehele enquête zie bijlage 1.

6.6 Steekproefbepaling

Er is gebruik gemaakt van steekproefbepaling, aangezien niet de gehele doelgroep geënquêteerd is. De steekproef was aselekt, omdat alle onderzoeksdeelnemers willekeurig getrokken zijn, en dus een gelijke kans hadden op deelname in het onderzoek (Baarda et al. 2006). Met behulp van aselekte steekproeven kunnen de resultaten gegeneraliseerd worden en persoonlijke voorkeuren worden niet meegenomen in het onderzoek. (Baarda et al. 2000). Om de enquête uit te voeren is er allereerst een overzicht opgesteld met alle peuterspeelzalen per deelgemeente in Rotterdam. Met behulp van deze lijst zijn op basis van willekeurige keuzes gemaakt over de te benaderen peuterspeelzalen en organisaties. De peuterspeelzalen zijn per deelgemeente gebeld. Er is begonnen met degenen die bovenaan de lijst stonden, de lijst is van boven af afgebeld. Bij geen toestemming of herhaaldelijk geen gehoor, is de volgende op de lijst gecontacteerd. Er is geprobeerd in elke deelgemeente een zelfde aantal peuterspeelzalen te laten participeren in het onderzoek. Wel is aan elke peuterspeelzaal toestemming gevraagd. De organisaties zijn allereerst telefonisch benaderd met de vraag of zij hun medewerking wilden verlenen aan het onderzoek. Vervolgens zijn afspraken met de peuterspeelzalen gemaakt met betrekking tot data en tijd waarop de enquêtes afgegeven zouden worden. Op desbetreffende peuterspeelzalen zijn alle Turkse ouders gevraagd de enquête in te vullen.

6.7 Uitvoer veldonderzoek enquêtes

Allereerst is er geprobeerd contact te leggen met de consultatiebureaus in Rotterdam. Deze wilden geen medewerking verlenen aan het onderzoek. Voor de voortgang van het onderzoek moest er gezocht worden naar andere mogelijkheden. Dit heeft geleid tot het benaderen van peuterspeelzalen, verspreid over Rotterdam. De keuze hiervoor komt voort uit de wens om de onderzochte doelgroep zo 'onafhankelijk' mogelijk te houden. De peuterspeelzalen zijn net als consultatiebureaus onafhankelijk van religie, status, etc. Tevens vallen de kinderen binnen de te onderzoeken leeftijdscategorie die in het onderzoek centraal staat. Wel moet er gerealiseerd worden dat ook deze groep niet de gehele meertalige doelgroep insluit, maar dat er een beperkte groep is. De gegevens zullen dus ook niet automatisch gegeneraliseerd kunnen worden naar andere meertalige doelgroepen.

Op het moment dat de peuterspeelzalen benaderd werden is er informatie gegeven over het onderzoek en het doel van de enquête. Tevens is er een afspraak gemaakt om de enquêtes bij de peuterspeelzalen langs te brengen. Bij het afgeven van de enquêtes is het doel nog eens benadrukt. Ook is er een afspraak gemaakt op de enquêtes op te halen. De respondenten hadden de gelegenheid de enquêtes thuis in te vullen, maar konden dit ook op de peuterspeelzaal zelf doen. Voordat de enquêtes opgehaald werden, is er nog eens gebeld voor bevestiging. Regelmatig was er sprake van vertraging omdat de respondenten de enquêtes niet op tijd inleverden. Een aantal respondenten heeft de enquête ook niet ingevuld, of niet ingeleverd binnen de afgesproken termijn. In totaal zijn er 81 enquêtes ingevuld of deels ingevuld. Er zijn 142 enquêtes uitgedeeld. De non-respons is 61. De oorzaak hiervan is volgens de leidsters van de verschillende peuterspeelzalen te vinden in passiviteit van de doelgroep. Tevens noemen de leidsters desinteresse van de doelgroep. Dit zijn

overigens wel meningen. Wel lijkt er een grotere respons te komen uit de peuterspeelzalen die actief bezig zijn met taalprogramma's.

6.8 Veldonderzoek interviews

Ter ondersteuning van de onderzoeksbevindingen is er contact gelegd met een Turkse zorgconsulent die werkzaam is in de wijk Feyenoord te Rotterdam. In het interview dat met hem gehouden is, zijn er een aantal vragen voorgelegd over zijn ervaring met de doelgroep, zijn visie op de informatiebehoefte en de kanalen die het beste aansluiten bij de doelgroep. Zijn ervaringen kunnen de uitkomsten van de enquêtes ondersteunen, doordat deze overeenkomen met de uitkomsten van de enquête. Ook kunnen deze uitkomsten een ander licht werpen op de uitkomsten van de enquête, doordat de uitkomsten van dit interview wezenlijk verschillen van die van de enquêtes. Naast deze zorgconsulent heeft een interview plaatsgevonden met een Turkse logopediste, met veel kennis over meertaligheid. Ook haar ervaringen kunnen bijdragen aan het onderzoek.

7. Resultaten

Inleiding

In dit hoofdstuk zullen de resultaten per deelvraag worden beschreven. Iedere deelvraag wordt afzonderlijk beantwoord aan de hand van gevonden literatuur en de enquête-uitslagen. Tevens wordt na iedere deelvraag kort een conclusie gegeven.

7.1 Welke informatiebronnen m.b.t. meertaligheid zijn beschikbaar voor de doelgroep?

Over het onderwerp meertaligheid is in de loop van de tijd al veel gepubliceerd. Het gaat om publicaties waarin het belang van meertaligheid en de voor- en nadelen ervan worden belicht. Ook voor ouders die informatie willen inwinnen over meertaligheid is materiaal voor handen. Het middel dat gekozen wordt met als doel informeren moet de juiste doelgroep bereiken. Ook moet het middel de doelgroep aanspreken. Hiermee wordt bedoeld dat de doelgroep voor bepaalde communicatiemiddelen een voorkeur kan hebben, deze voorkeursmiddelen zullen de doelgroep eerder aanspreken dan andere middelen. Bij de inventarisatie van de beschikbare informatiebronnen is getracht aan te geven in hoeverre de informatie voor Turkse doelgroep bereikbaar is. Voor het beantwoorden van deze deelvraag is gezocht op het internet. Er is gekeken naar de beschikbare informatie in zowel de vorm van folders, boeken en internetpagina's. Er is gezocht op de manier waarop ouders naar dit onderwerp zouden kunnen zoeken. Dit heeft tot de volgende resultaten geleid.

7.1.1 Boeken

Voor ouders die zich graag meer willen verdiepen in meertaligheid en hier literatuur over willen nalezen, zijn er een aantal boektitels beschikbaar. Via internet, boekhandelaren en ook de lokale bibliotheken zijn deze boeken verkrijgbaar. Opvallend aan de boeken is dat zij wel allerlei meertalige casussen bevatten, bijvoorbeeld een Turkse moeder en een Nederlandse vader, maar dat de boeken enkel in het Nederlands zijn uitgegeven. Een aantal ouders zal hierdoor deze boeken niet goed kunnen lezen en begrijpen. Verder zijn er ook boeken over meertaligheid in het Engels verkrijgbaar. Dit is voor de ouders die het Engels goed beheersen natuurlijk een voordeel, maar voor een ander deel van de ouders zal dit weinig toegevoegde waarde hebben. Een ander nadeel is dat boeken vaak erg algemeen zijn, en veel achtergrondinformatie bevatten. Dit is niet altijd relevant voor de ouders.

7.1.2 Internet

Het internet is een interactief medium. Hiermee wordt bedoeld dat er sprake is van een tweewegcommunicatie. De geïnteresseerde kan zelf de gewenste informatie opzoeken en deze informatie wordt door de maker telkens actueel gehouden (Floor en Van Raaij 1998: 468). Een voordeel van het gebruik van internet is dat er een combinatie van schriftelijke en audiovisuele media mogelijk is, waardoor er een optimale informatieoverdracht plaats kan vinden. Een ander voordeel is dat ouders zelf kunnen bepalen wanneer ze een website bezoeken en dat deze voor iedereen bereikbaar is. (Floor en Van Raaij 1998: 469). Een duidelijk nadeel van dit medium is dat de doelgroep zelf het initiatief moet nemen om een website te bezoeken en niet alle leden van de doelgroep de beschikking hebben over internet. De Turkse doelgroep neemt zelf weinig initiatief tot het zoeken naar informatie blijkt uit ons onderzoek, slechts 30,9% geeft aan wel eens naar informatie te hebben gezocht. Van degenen die informatie hebben gezocht, heeft slechts 16% de informatie via het internet verkregen.

Organisaties die onder andere informatie op het web hebben zijn; de Nederlandse Vereniging voor Logopedie en Foniatrie (NVLF) en de GGD. Hier is veelal Nederlandstalige informatie te vinden. De NVLF heeft ook enige informatie over meertaligheid in de Turkse taal gepubliceerd. Het feit dat de informatie voornamelijk in het Nederlands te verkrijgen is, is een groot nadeel voor ouders die minder goed Nederlands spreken. De informatie kan dan onjuist of onvoldoende aankomen. De informatie is

voor goed Nederlandssprekende ouders wel makkelijk te vinden en goed toegankelijk. Er is voldoende informatie voor ouders beschikbaar, maar deze is niet altijd bruikbaar voor de ouders van de doelgroep, omdat er een probleem is met het lezen van de Nederlandstalige informatie.

7.1.3 Folders

Net als andere gedrukte media heeft de folder een massaal bereik en kan het ingezet worden om voorlichting over een bepaald onderwerp te geven aan een specifieke doelgroep (Floor en Van Raaij 1998: 307). Informatiefolders zijn op verschillende locaties te vinden, te denken valt aan de wachtkamer van de huisarts, het consultatiebureau, school of wederom het internet. Door de GGD Rivierenland is een folder uitgebracht voor de meertalige doelgroep. Deze folder is uitgegeven in het Nederlands en het Arabisch en wordt vaak gebruikt als ondersteuning bij een adviesgesprek. De GGD West-Brabant heeft wel een folder in het Turks. Deze folder is vrij summier en geeft informatie en tips met betrekking tot de taalontwikkeling en gaat niet specifiek in op het onderwerp meertaligheid. De folders die er zijn over meertaligheid zijn dus enkel in het Nederlands beschikbaar.

7.1.4 Leesniveau doelgroep

Uit een onderzoek, gehouden in 2002 naar het mediagebruik van etnische publieksgroepen blijkt dat de Turkse bevolkinggroep in Nederland hun eigen leesvaardigheden in het Nederlands niet erg hoog inschatten. In tegenstelling tot Antillianen en Surinamers geven Turken aan het Nederlands minder te beheersen. Verder schatten de jongeren hun kennis van de Nederlandse taal wel hoger in dan die van de ouderen. Naar aanleiding van deze inschattingen heeft de enquêteur een gedegen oordeel geveld over de taalvaardigheid van de onderzoeksdeelnemers. Er is gekeken naar de vaardigheid lezen van kranten, ondertitels en folders. Hieruit blijkt dat bijna de helft van de onderzochten niet of met (enige) moeite deze opdrachten kan volbrengen. Voor ons rijst dan ook de vraag in hoeverre de Turkse ouders gebruik zullen maken van geschreven informatiebronnen in de Nederlandse taal. (Rapport mediagebruik etnische publieksgroepen, 2002).

7.1.5 Conclusie

Er is voldoende informatie beschikbaar over meertaligheid, maar dit alles in de Nederlandse taal. Voor de Turkse doelgroep is weinig tot geen informatie beschikbaar, afgezien van een algemene taalontwikkelingfolder. Zeker als we kijken naar het leesniveau in het Nederlands van de doelgroep is het twijfelachtig in hoeverre de geschreven informatie aan zal komen.

7.2 Welke van deze informatiebronnen worden voornamelijk gebruikt door de doelgroep?

Uit de enquêtes die afgenomen zijn blijkt dat er verschillende informatiebronnen worden geraadpleegd. In tabel 7.1 staat een overzicht van de geraadpleegde bronnen met betrekking tot de vragen over meertaligheid. De drie meest geraadpleegde informatiebronnen zijn; Familie en kennissen, internet en school. Deze zullen hieronder nader worden toegelicht.

Tabel 7.1; Informatiebronnen gebruikt door de geënquêteerden.

Bron	Aantal	Percentage
Familie/ kennissen	14	28
Internet	8	16
School	6	12
Kranten/ tijdschriften	6	12
Consultatiebureau	5	10
Zorgconsulent	5	10
Folders	2	4
Huisarts	1	2
Andere specialist	1	2
Opvoedcursus	1	2
Bibliotheek	1	2

7.2.1 Familie en kennissen

Een groot percentage van de onderzochten (28%) geeft aan veelal informatie via familie en kennissen te verkrijgen. Uit de literatuur blijkt dat familie een grote speelt in het leven van de Turken in Nederland. De meerderheid van hen heeft familie in Nederland wonen. Familieleden in Nederland zijn voornamelijk broers en zussen, neven en nichten. Met de familie wordt intensief contact onderhouden. Indien nodig kan er teruggevallen worden op familie. (Nijsten, 1998). Ook Nelissen en Morée (2001) zeggen dat de Turkse doelgroep zich meestal in eigen kring en informele netwerken beweegt. De vriendenkring van Turken bestaat hoofdzakelijk uit Turken. Gemengde vriendschappen komen in mindere mate voor. Met name vrouwen hebben meer contact met Turken dan met Nederlanders. Er wordt minimaal wekelijks contact onderhouden met vrienden. (Nijsten, 1998).

Uit onderzoek blijkt dat wanneer er zich opvoedproblemen voordoen, ouders hier allereerst met elkaar over spreken. Vervolgens worden de problemen met gezinsleden, familie en andere Turken besproken. Pas in een later stadium wordt een Nederlandse organisatie benaderd. Tot slot wordt er door een enkeling een beroep gedaan op een Turkse organisatie of de moskee (Nijsten, 1998). Ouders praten liever niet met derden over de opvoeding. Dit komt voort uit de angst voor roddel. Het is voor de ouders van belang dat degene met wie de opvoedingservaringen worden gedeeld, te vertrouwen is. Met name de moeders zijn bang dat hetgeen zij verteld hebben, doorverteld zal worden. Ouders geven aan het liefst met mensen te praten die dezelfde visie op opvoeden hebben. Praten met mensen die een andere mening toegedaan zijn, leidt in hun beleving nergens toe. Ze merken tevens op dat praten alleen zin heeft als de ander meer kennis heeft. (Nijsten, 1998).

Dit bevestigt dhr. Vural die werkzaam is als zorgconsulent in de wijk Feyenoord in Rotterdam. Hij geeft aan dat de Turkse doelgroep eerder op personen met dezelfde culturele achtergrond afstapt om informatie en advies in te winnen, omdat zij dezelfde taal, cultuur en opvoedingsmethoden delen.

7.2.2 Internet

Een andere veelgeraadpleegde informatiebron onder de respondenten is het internet. Uit onderzoek gehouden door MCA Communicatie (2004) blijkt dat het computer- en internetgebruik onder Turken sinds 2002 verder is gestegen. Vooral jonge Turken gebruiken de computer en internet bijna even frequent als leeftijdsgenoten. Het computer- en internetgebruik hangt sterk samen met leeftijd. Zo maken Turken van 45 jaar of ouder weinig tot nooit gebruik van computer en internet. Het internet is ook onder allochtonen een opkomend medium.

7.2.3 School

Ook school heeft met een percentage van 12% een belangrijk aandeel in de geraadpleegde informatiebronnen. De Turkse ouders zouden bij de school een veel duidelijker opvoedingsverantwoordelijkheid leggen dan Nederlandse ouders, waarbij van de school meer discipline en controle van de kinderen verwacht wordt. Ook zouden ze meer dan Nederlandse ouders vinden dat school moet helpen bij de opvoeding (Nijsten, 1998). Dit kan verklaren dat ouders school als informatiebron raadplegen. Zij zien school immers als vervangende opvoeder. Dhr. Vural zegt hierover in een interview dat het feit dat de ouders de verantwoordelijkheid bij school leggen m.b.t. schoolprestaties en een deel van de opvoeding te verklaren is vanuit culturele kenmerken. De verantwoordelijkheid wordt als een kind op school komt als het ware overgedragen aan de docent. De docent heeft gestudeerd en wordt naast leraar tevens als een soort opvoeder gezien.

7.2.4 Conclusie

Zowel uit onderzoek als uit de literatuur blijkt dat de Turkse doelgroep veelal informatie via familie en kennissen inwint. De Turkse doelgroep heeft een nauw contact met familie, ook de vriendenkring bestaat voornamelijk uit Turken. De doelgroep stapt met vragen niet snel naar derden. Er wordt de voorkeur gegeven aan personen met dezelfde culturele achtergrond bij het inwinnen van informatie en advies.

Het internet is een informatiebron die door de doelgroep ook geraadpleegd wordt. Onder Turken is het internetgebruik sinds 2002 verder gestegen.

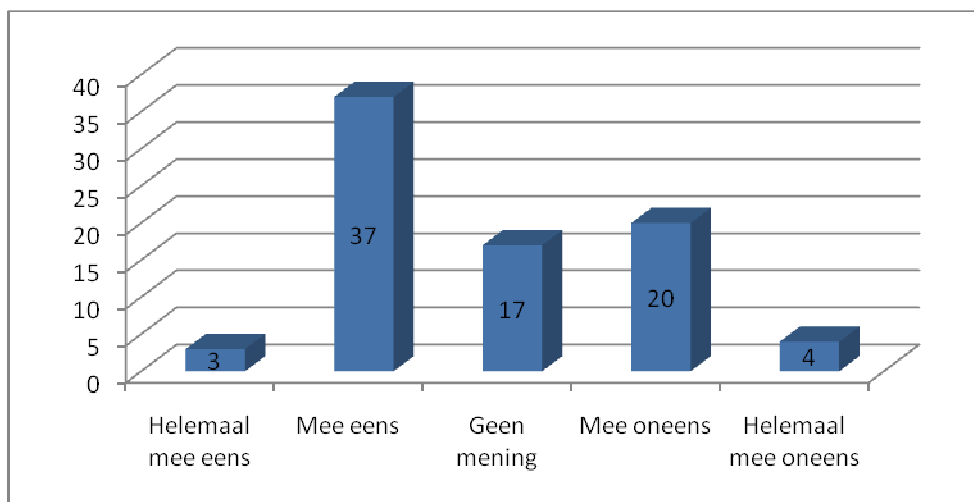
School is een eveneens een belangrijke informatiebron. Ouders verwachten van school hulp bij de opvoeding, de school is een medeopvoeder. Informatie wordt via school ingewonnen, aangezien ouders van school die verantwoordelijkheid verwachten.

7.3 Is er behoefte aan (meer) informatie over meertaligheid bij de doelgroep?

Er is bij de doelgroep behoefte aan meer informatie over meertaligheid. Dit blijkt uit de enquête. 51,9 % van de geënquêteerden geeft aan meer informatie te willen ontvangen. 49,1% heeft hier geen behoefte aan.

Een opvallend gegeven is dat van de respondenten die een Turkstalige enquête hebben ingevuld, 60,8% behoefte heeft aan meer informatie over meertaligheid. In tegenstelling tot de respondenten die een Nederlandstalige enquête hebben ingevuld. Onder hen had slechts 32,6 % behoefte aan meer informatie.

Tevens is in de enquête de ouders de stelling voorgelegd; '*Ik heb soms vragen over de meertalige opvoeding van mijn kind*'. In onderstaande figuur 7.2 is goed af te lezen dat een groot deel van de ouders wel eens vragen heeft over de meertalige opvoeding.

Figuur 7.2. Stelling; *Ik heb soms vragen over de meertalige opvoeding van mijn kind*.

Ook bij deze vraag was er onder de respondenten met een Turkstalige versie een aanzienlijk hoger percentage dat vragen had over de meertalige opvoeding van hun kind. 56,9% ten opzichte van 35,5 % van de respondenten die een Nederlandstalige versie van de enquête hadden ingevuld.

Opvallend is dat ondanks dat ouders soms vragen hebben over de meertalige opvoeding van hun kind, zij niet actief zoeken naar informatie. Slechts 30,8% van de respondenten geeft aan wel eens informatie gezocht te hebben over opvoeden in meerdere talen. Dhr. Vural herkent dit. Hij bevestigt dat er vanuit de doelgroep nog weinig preventief informatie wordt ingewonnen. De doelgroep is daar volgens hem nog niet mee bezig.

Conclusie

De doelgroep geeft aan behoefte te hebben aan (meer) informatie over meertalig opvoeden. Het huidige informatieaanbod is voornamelijk in de Nederlandse taal. Onder de respondenten die de Turkse versie van de enquête hebben ingevuld is de vraag naar informatie over meertalig opvoeden aanzienlijk hoger. Dit kan te verklaren zijn vanuit het feit dat deze groep respondenten aangeeft de Nederlandse taal minder te beheersen. Slechts 28% van hen geeft aan de Nederlandse taal goed tot zeer goed te beheersen. Dit in tegenstelling tot de groep respondenten die de Nederlandstalige versie van de enquête hebben ingevuld. Van hen verklaart 77,4% de Nederlandse taal goed te beheersen. De groep respondenten die de Turkse versie hebben ingevuld, lijken dus aanzienlijk meer moeite te hebben met de Nederlandse taal, en het lezen van de Nederlandstalige informatie over meertaligheid.

7.4 Zo ja, op welke manier moet deze informatie aangeboden worden?

Aan de respondenten die hebben aangegeven meer informatie te willen ontvangen, is gevraagd hoe zij deze informatie het liefst zouden willen ontvangen. 66,6% van de geënquêteerden heeft een suggestie gedaan over hoe de informatie aangeboden zou kunnen worden. Een opvallend gegeven is dat de ondervraagden die de Turkse versie van de enquête hebben ingevuld meer suggesties inbrengen dan de ondervraagden die de Nederlandse versie hebben ingevuld, respectievelijk 71,9% en 50%. In onderstaande tabel is af te lezen welke opties zijn genoemd door de doelgroep. Een aantal respondenten heeft meerdere suggesties gedaan.

Tabel 7.3 Suggesties gedaan door de doelgroep m.b.t. informatievoorziening.

Bron	Aantal	Percentage
- Via school/ leerkracht:	9	32,1%
- Brochures:	6	21,4%
- Informatie van een deskundige:	5	17,9%
- Internet/ e-mail:	4	14,3%
- Thuisgestuurd via de post	2	7,1%
- Boeken:	1	3,6%
- Peuterspeelzaal:	1	3,6%
- Consultatiebureau:	1	3,6%
- Informatiekraam op markt:	1	3,6%
- Cursus gericht op moeders:	1	3,6%
- Deskundige geeft voorlichting op school in het Turks:	1	3,6%

Ook nu neemt school een belangrijke positie in, binnen de informatievoorziening. Ouders zouden het liefst de informatie via de school en/of de leraar verkrijgen. Dit komt overeen met de huidige situatie, waarin ouders ook vaak hun vragen over meertalige opvoeding voorleggen aan de leerkracht (12%). Verder noemt een groot aantal respondenten brochures als bron. Ze geven hierbij niet aan in welke taal de brochures beschikbaar zouden moeten zijn. Opvallend is dat ouders momenteel weinig gebruik maken van folders (4%), maar zij wel graag informatie via deze weg zouden ontvangen. 17,9% van de geënquêteerden geeft aan de informatie via een deskundige te willen ontvangen. Dit is een optie die niet genoemd wordt door de doelgroep in de huidige informatievoorziening.

Benadering van de doelgroep

Uit de enquêtes en de literatuur (Nijsten, 1998) blijkt dat de Turkse doelgroep zich vooral beweegt binnen de eigen kring en informele netwerken (Nelissen en Morée, 2001). Uit de enquêtes blijkt dat veel informatie wordt ingewonnen via de familie en kennissenkring. De Turkse gemeenschap zelf is dus van essentieel belang bij de effectieve informatieoverdracht. Een aantal die van belang zijn voor effectieve informatieoverdracht zijn het creëren van draagvlak binnen de allochtone gemeenschap, inschakelen van intermediairs en een persoonlijke benadering.

Voor benadering van de Turkse ouders is het van belang draagvlak te creëren binnen de gemeenschap. In de enquêtes komt verschillende keren naar voren dat de respondenten de voorkeur geven aan het ontvangen van voorlichting in hun eigen taal. Zij vinden het van belang om dit te verkrijgen van personen die hun culturele achtergrond delen, en daardoor hen beter begrijpen. (Nelissen en Morée, 2001). Dhr. Vural geeft ook aan dat de drempel naar hem toe kleiner is, aangezien hij van dezelfde cultuur is, dezelfde taal spreekt en dezelfde opvoedingsmethoden kent. In

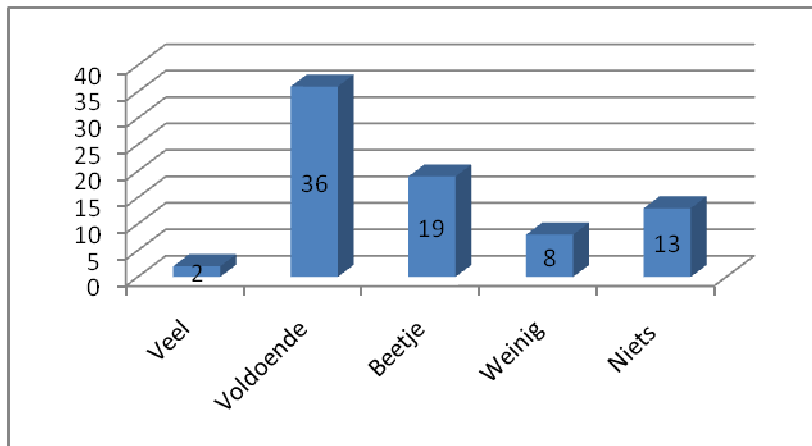
zijn interview komt naar voren dat er te weinig bekendheid is onder de doelgroep, over de plekken waar informatie gevonden kan worden.

Tevens noemt dhr. Vural een oplossing om de ouders informatie aan te bieden. Hij komt met het idee voor een zogenaamd logopedisch inloopspreekuur. Ouders kunnen met hun kind op de woensdagmiddag binnengaan bij een logopediepraktijk. De logopedist kan door middel van een mini-test of screening een beeld krijgen van de taalvaardigheid van het kind. Het is zaak dit alles laagdrempelig te houden, zodat ouders hier eerder op af komen. Ook blijft de informatie die de logopedist verstrekt aan de ouders vertrouwelijk, zonder interventie van school of anderzijds. Een passend motto is van belang, te denken valt aan; 'Taal en Toekomst', ouders hechten veel waarde aan een goede toekomst voor hun kind. Een dergelijk initiatief zou gestart kunnen worden als een pilot-project. Met een goede campagne eraan voorafgaand moeten ouders op de hoogte gebracht worden van het bestaan van het inloopspreekuur. Hieruit komt het belang van mondelinge informatieoverdracht naar voren. Ook veel ouders zelf geven aan dat ze het prettig vinden om de informatie mondeling te ontvangen.

Ook spreekt hij over een andere manier om de ouders te activeren. Als het kind twee jaar is zou er door de gemeente een preventieve check aangeboden kunnen worden op het gebied van taal. Het gaat dan op deze manier niet meer via de peuterspeelzalen e.d. maar de ouders worden geprikkeld zelf stappen te ondernemen en er wordt aanspraak gedaan op de eigen verantwoordelijkheid van ouders.

7.5 Wat is het kennisniveau van de doelgroep over logopedie?

Een groot deel van de respondenten (49%) geeft aan voldoende tot veel te weten over logopedie. 27% van de geënquêteerden is van mening weinig tot niets over logopedie te weten.

Figuur 7.4; Kennisniveau m.b.t. logopedie onder geënquêteerden.

Van de respondenten weet 58% hoe zij in contact kunnen komen met de logopedist. De meest genoemde verwijsmogelijkheden zijn o.a. de huisarts, school en het consultatiebureau. Een aantal mensen geeft ook aan in contact te kunnen komen met de logopedist via kennissen, internet en rechtstreeks gaan.

Van de respondenten is 25% wel eens in contact geweest met een logopedist. De meeste van hen zijn voor hun kind bij de logopedie geweest. Zij zijn via de huisarts, school en het consultatiebureau in contact gekomen met de logopedist.

Er is een verschil te zien tussen de respondenten die de Nederlandstalige versie hebben ingevuld, en de respondenten die de Turkstalige versie hebben ingevuld, wat betreft het kennisniveau over logopedie. Van de geënquêteerden die de Nederlandstalige versie hadden ingevuld geeft 12,9% aan weinig tot niets te weten over logopedie. Voor de ondervraagden die de Turkstalige versie hebben ingevuld geldt een percentage van 34%.

Er kan geen afdoende antwoord op deze vraag worden gegeven. De doelgroep beoordeelt zijn kennis als voldoende, maar hoe de werkelijke kennis van de doelgroep is, is in dit project niet onderzocht.

7.6 Verbanden

Op basis van de analyse van de enquêtegegevens is getracht een aantal verbanden te leggen tussen de verschillende uitkomsten. Er is bijvoorbeeld gekeken naar het opleidingsniveau van de geënquêteerden en de mate waarin gezocht wordt naar informatie over meertaligheid. In deze paragraaf zullen gevonden verbanden worden toegelicht. Aangezien de enquêtegegevens niet op basis van een dataprogramma zijn verwerkt, is het mogelijk dat er meerdere verbanden bestaan.

7.6.1 Geboorteland en keuze enquête

Bij de verspreiding van de enquêtes bleek een groot deel van de respondenten liever een Turkstalige versie in te vullen. Van de 81 ingevulde enquêtes zijn 50 enquêtes Turkstalig. De overige 31 vragenlijsten waren Nederlandstalig. Er is gekeken of er een verband bestaat tussen het geboorteland van de respondent en de voorkeur voor een van de beide versies van de enquête. Van de respondenten die in Nederland geboren zijn kiest 72,7% voor een Nederlandstalige enquête. Van de geënquêteerden die in Turkije geboren zijn vult slechts 23,2% een Nederlandstalige enquête in. De respondenten die in Turkije geboren zijn geven voorkeur aan een enquête in hun moedertaal. Het lijkt dus dat de Turken die in Nederland geboren zijn, de Nederlandse taal beter beheersen dan de Turken die hier op latere leeftijd gekomen zijn.

Opvallend gegeven is dat de Turkstalige enquêtes vaak completer en uitgebreider waren ingevuld.

7.6.2 Informatievoorziening en keuze enquête

In de enquête werd gevraagd of de informatie voldoende was, of de geënquêteerde wat aan de informatie had en of de informatie makkelijk te vinden was. 71% geeft aan dat er voldoende informatie te vinden is. 83,9% geeft aan wat aan de informatie te hebben die gevonden is. 85,7% geeft aan dat de informatie makkelijk te vinden is. Wat opvalt is dat alle respondenten die de Nederlandstalige versie hadden ingevuld, vinden dat er voldoende informatie beschikbaar is. Ook vinden allen dat de informatie makkelijk te vinden is, en dat ze er wat aan hadden. Dit in tegenstelling tot de respondenten die de Turkse versie hebben ingevuld. Bij hen geeft 42,9% aan de informatie niet voldoende te vinden. 21,8% geeft aan niets aan de informatie die ze vonden te hebben, en 20% vond de informatie niet makkelijk te vinden. Dit grote verschil kan verklaard worden door het kleine informatie aanbod in de Turkse taal.

7.6.3 Opleidingsniveau

Ook lijkt er verband te bestaan tussen het opleidingsniveau van de respondenten en het zoeken naar informatie. Dit is terug te zien in de onderstaande tabel. Hoe hoger het opleidingsniveau van de respondent is, hoe meer er naar informatie over meertalig opvoeden wordt gezocht.

Tabel 7.5; Verband tussen opleidingsniveau en het zoeken naar informatie.

Opleidingsniveau	Percentage respondenten die informatie gezocht hebben
Basisonderwijs	23,5
Middelbare school	26,5
MBO	37,5
HBO	50,0
Universiteit	66,7

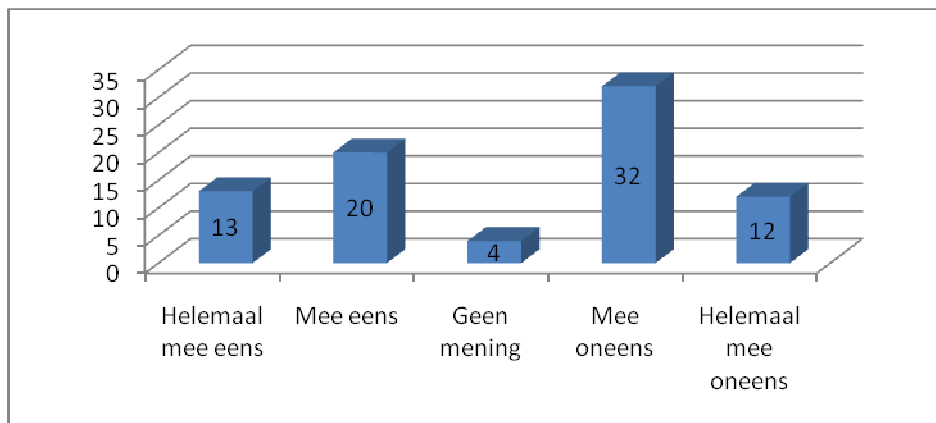
Ook is gekeken naar een eventueel verband tussen opleidingsniveau en de talen die thuis gesproken worden. Er lijkt geen verband te bestaan tussen het opleidingsniveau en de talen die thuis gesproken worden.

7.6.4 Stellingen

Hieronder zullen de uitkomsten van de stellingen die aan de geënquêteerden zijn voorgelegd worden besproken.

a. Het is beter als mijn kind thuis alleen Turks leert

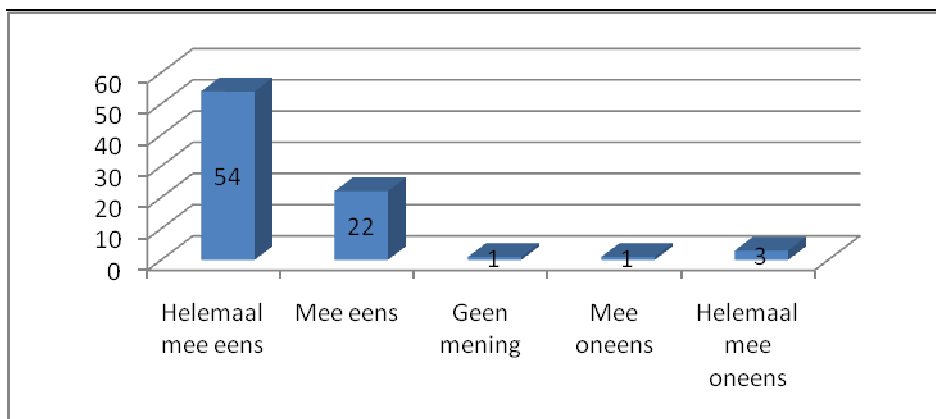
Bij deze vraag zijn de meningen van de respondenten verdeeld. Dit is terug te zien in onderstaande figuur. 54,3% van de respondenten is het niet met de stelling eens. Opvallend is dat 40,7% het wel met de stelling eens is. Onder de respondenten is er dus geen eenduidige mening, wat betreft het aanbieden van alleen de Turkse taal in de thuissituatie.

Figuur 7.6. Stelling; Het is beter dat mijn kind thuis alleen Turks leert.

b. Ik wil graag dat mijn kind de Nederlandse taal goed kent.

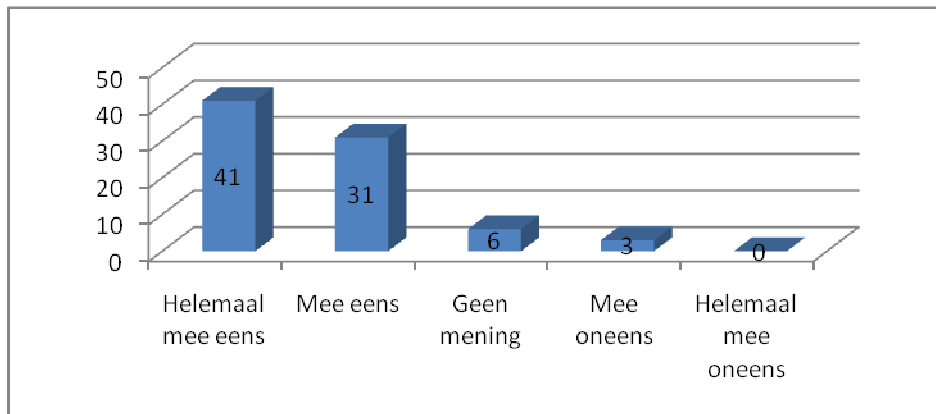
De doelgroep vindt het belangrijk dat hun kind de Nederlandse taal goed kent. In het onderstaande figuur is te zien dat 93,8% van de respondenten deze mening deelt.

Figuur 7.7. Stelling; Ik wil graag dat mijn kind de Nederlandse taal goed kent.

c. Elk kind kan twee of meer talen leren.

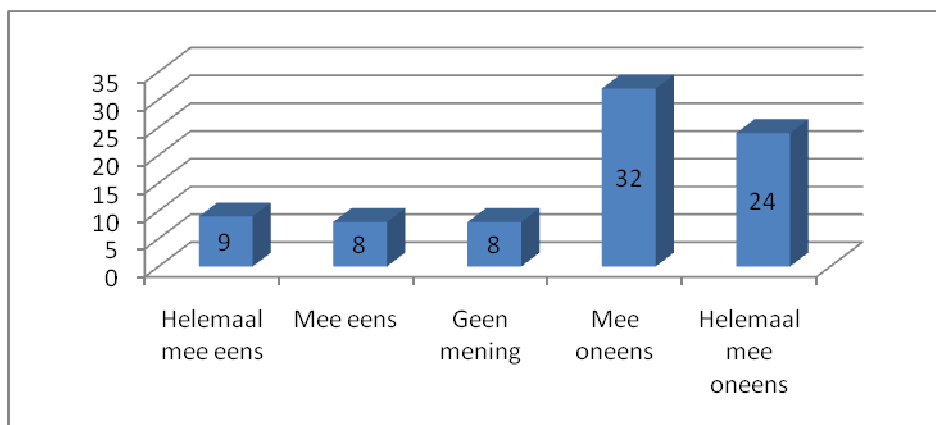
Ook bij deze stelling is de mening eenduidig. 88,9% van de respondenten is er van overtuigd dat elk kind twee of meer talen kan leren. Dit is weer terug te lezen in de onderstaande figuur.

Figuur 7.8. Stelling; Elk kind kan twee of meer talen leren.

d. Als een kind meer talen leert, kan het verwarrend zijn.

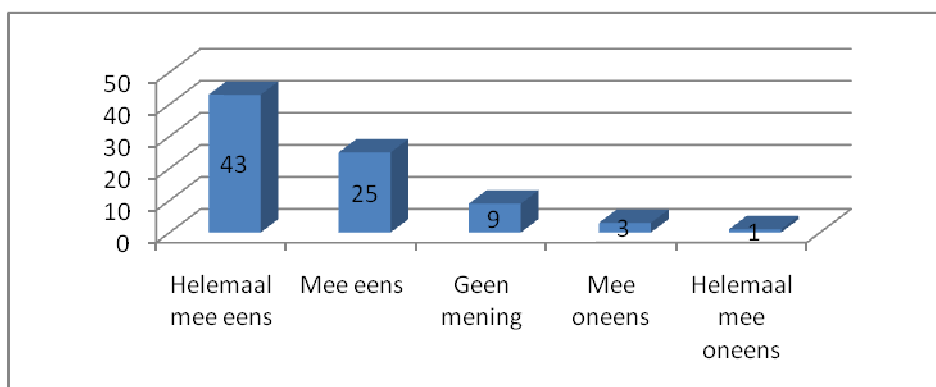
Met deze stelling is 69,1% het oneens. 21% is het er echter mee eens. Zij zijn van mening dat als een kind meerdere talen leert, dit verwarrend kan zijn. De verdeling van de meningen is terug te zien in het onderstaande figuur.

Figuur 7.9. Stelling; Als een kind meer talen leert, kan het verwarrend zijn.

e. Als een kind meer talen leert, is het een verrijking.

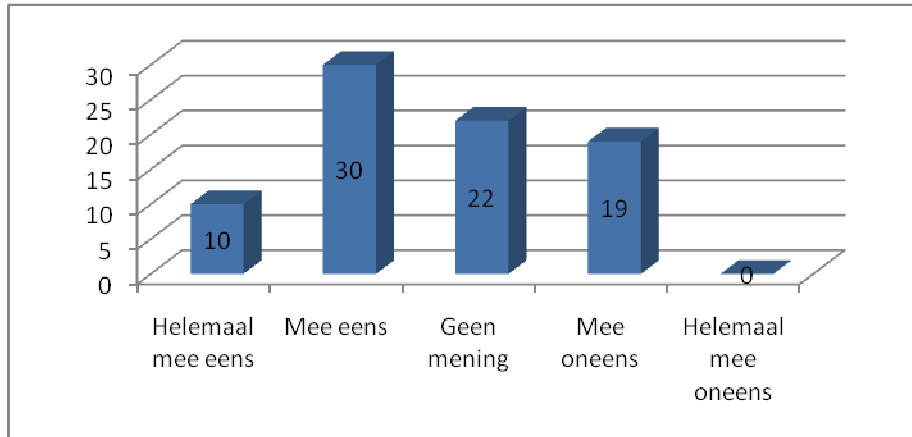
84% van de Turkse ouders ziet het leren van meerdere talen als een verrijking.

Figuur 7.10. Stelling; Als een kind meer talen leert, is het een verrijking.

f. Als een kind een tijd lang niets zegt in één van de beide talen moet ik me zorgen maken.

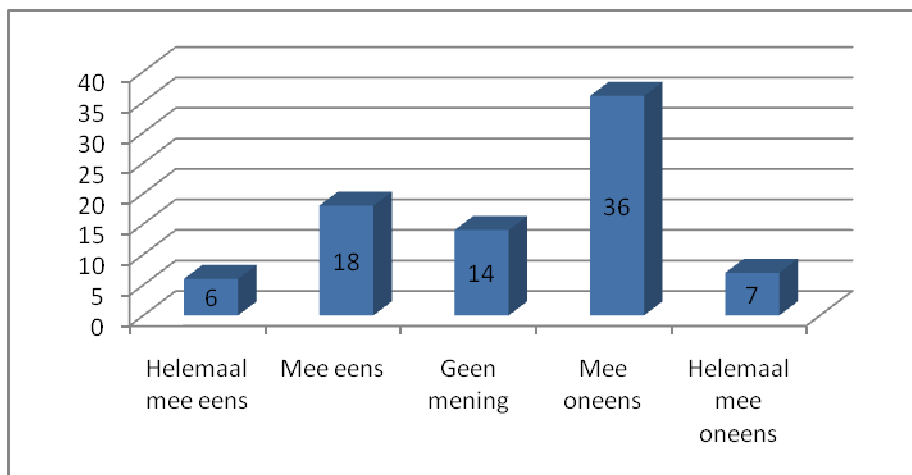
Hierbij zijn de meningen van de geënquêteerden sterk verdeeld. Wel is 49,4% het met de stelling eens. Meer dan 50% heeft geen mening of is het hier mee oneens. Hieruit kan geconcludeerd worden dat ouders niet goed weten wat ze moeten doen als hun kind niet spreekt in één van beide talen.

Figuur 7.11. Stelling; Als een kind een tijd lang niets zegt in één van de beide talen moet ik me zorgen maken.

g. Een kind dat ook een andere taal spreekt heeft meer problemen met het Nederlands.

53,1% is het hier mee oneens. Zij zien de meertaligheid niet als een probleem voor het leren van de Nederlandse taal. 29,7% is wel van mening dat indien een kind een andere taal spreekt, deze meer problemen met het Nederlands kan hebben. De verdeling is terug te zien in de onderstaande figuur.

Figuur 7.12. Stelling; Een kind dat ook een andere taal spreekt heeft meer problemen met het Nederlands.

8. Conclusies, discussie en aanbeveling

In dit laatste hoofdstuk wordt de vraagstelling van ons onderzoek beantwoord. Ook worden er conclusies getrokken uit de resultaten die gekozen zijn uit de enquêtes en interviews. In de tweede paragraaf geven we aanbevelingen voor verder onderzoek en aanbevelingen met betrekking tot het werken met de meertalige doelgroep in de preventieve sfeer.

8.1 Eindconclusies

De vraagstelling van het onderzoek luidt als volgt;

Hoe vindt effectieve informatieoverdracht over meertaligheid plaats aan de Turkse ouders met kinderen in de leeftijd van twee tot vier jaar?

In de volgende paragrafen zal de vraagstelling beantwoord worden.

8.1.1 Huidige situatie

Uit ons onderzoek is gebleken dat er voldoende informatie beschikbaar is met betrekking tot meertaligheid. Wel is deze informatie enkel beschikbaar in de Nederlandse taal. Uit de enquêtes lijkt naar voren te komen dat de Turken die in Nederland geboren zijn, de Nederlandse taal beter beheersen dan de Turken die hier op latere leeftijd gekomen zijn. Ook komt naar voren dat de groep respondenten die de Turkstalige versie hebben ingevuld meer informatie behoeft. Voor de Turkssprekende doelgroep is er weinig tot geen informatie beschikbaar. De doelgroep zelf zoekt ook weinig naar informatie. Als zij dit wel doen verkrijgen ze informatie voornamelijk via familie/kennissen, school en internet.

8.1.2 Behoeft

De behoefte onder de doelgroep aan (meer) informatie over meertalig opvoeden is aanwezig. In tegenstelling hiermee staat dat uit de enquêtes blijkt dat de ouders relatief weinig zoeken naar informatie over dit onderwerp. Ook in de interviews die gehouden zijn komt dit naar voren. Ouders leunen veel op school wat de talige opvoeding betreft. Zij verwachten dat school hen de informatie zal verschaffen, indien nodig. Er lijkt verband te bestaan tussen het opleidingsniveau van de respondenten en het zoeken naar informatie. Hoe hoger het opleidingsniveau van de respondent is, hoe meer er naar informatie over meertalig opvoeden wordt gezocht.

8.1.3 Manier van aanbieden

Ouders zouden het liefst informatie via school of de leraar verkrijgen. Ook noemt een groot aantal respondenten een brochure als bron, maar de taal waarin deze gepubliceerd zou moeten worden, wordt niet genoemd. De optie informatievoorziening via een deskundige wordt verschillende keren genoemd. Dit wordt gekoppeld aan de eigen taal. Uit literatuur blijkt ook dat er draagvlak gecreëerd moet worden en dat de Turkse gemeenschap zelf van essentieel belang is. Ook dhr. Vural bevestigt dit. Hij noemt dat de ouders graag informatie willen van een persoon met dezelfde culturele achtergrond, die de eigen taal spreekt. De optie die hij noemt is een inloopspreekuur.

8.1.4 Kennisniveau over logopedie

Bijna de helft van de respondenten (49%) geeft aan voldoende tot veel te weten over logopedie. Tevens weet 58% van de respondenten hoe zij in contact kunnen komen met een logopedist. De meest genoemde verwijsmogelijkheden zijn de huisarts, school en consultatiebureau. De respondenten die de Nederlandstalige versie van de enquête hebben ingevuld, scoren hoger op het kennisniveau m.b.t. logopedie dan de respondenten die de Turkstalige versie hebben ingevuld.

8.1.5 Eigen visie op effectieve informatieoverdracht

Hieronder zal onze visie op hoe effectieve informatieoverdracht plaats kan vinden aan de Turkse ouders met kinderen in de leeftijd van 2 tot 4 jaar te lezen zijn.

Allereerst is het belangrijk dat de ouders in de eigen taal benaderd worden. De meeste ouders spreken de Turkse taal het best en meest frequent. Dit is vaak ook de meest effectieve taal om in te communiceren. Omdat de behoefte aan informatie er wel is, maar de ouders zelf weinig initiatief nemen tot het zoeken naar informatie is het belangrijk de ouders op een directe manier aan te spreken. Hierbij valt te denken aan het geven van mondelinge voorlichting. Dit zal vermoedelijk effectiever zijn wanneer het door iemand met dezelfde culturele achtergrond wordt gegeven. Deze persoon kent de opvoedingsmethoden en omgangsvormen binnen deze cultuur en kan als sleutelfiguur dienen in het benaderen van de doelgroep.

De plaats waar deze voorlichting gegeven wordt, zou de school kunnen zijn. De ouders geven aan het prettig te vinden de informatie via deze weg te verkrijgen. In de huidige situatie is school ook een belangrijke informatievoorziening. De vorm van de voorlichting zou een ouderavond kunnen zijn voor de doelgroep. De voorlichter c.q. deskundige kan op een dergelijke avond voorlichting geven, indien mogelijk in eigen taal. Op deze manier worden de ouders direct benaderd.

Een andere vorm van informatieoverdracht die uit het onderzoek naar voren kwam is een inloopspreekuur. Tijdens dit uur kunnen ouders terecht met hun vragen over meertaligheid en een eventuele korte screening. Een voordeel hiervan is dat het laagdrempelig is.

Naast directe mondelinge benadering, is het ook van belang dit te ondersteunen door posters en folders. Hierbij kan gedacht worden aan een Turkstalige poster en folders. Deze kunnen verspreid worden via school, consultatiebureaus en peuterspeelzalen.

8.1.6. Rol van de logopedist

De rol van de logopedist binnen dit project is die van voorlichter/adviseur. De logopedist is de expert op het gebied van taalontwikkeling en meertaligheid en heeft dan ook de taak deze kennis over te brengen op de doelgroep. De competenties één en acht uit het Compass sluiten hierop aan. Competentie één noemt het aanbieden van preventieactiviteiten om het optreden van stoornissen en/of beperkingen in activiteiten te verminderen. Het voorlichten van de doelgroep middels een voorlichtingsplan zou binnen deze competentie passen. Ook het aanbieden van een zogenaamd logopedisch inloopspreekuur sluit aan bij deze competentie. Om de voorlichting op een effectieve manier te laten verlopen kan er gebruik worden gemaakt van een voorlichtingsprogramma. Dit kan geïnitieerd worden door de logopedist zelf. Dit sluit aan bij competentie acht uit het Compass, namelijk het initiëren van programma's. Dit voorlichtingsprogramma kan gebruikt worden door verschillende voorlichters.

8.2 Discussie

In dit onderzoek komen ook een aantal discussiepunten naar voren. Allereerst is het aantal respondenten gering. Er zijn 81 ingevulde enquêtes terug gekomen. Het totaal aantal verspreide enquêtes bedroeg 142. De non-respons was hoog. Een groot aantal respondenten heeft de enquête niet ingevuld. Redenen hiervoor zijn onduidelijk. Tevens is de doelgroep beperkt. Het gaat om ouders met kinderen op de peuterspeelzaal. Dit is een andere doelgroep dan ouders die hun kinderen tot hun vierde jaar thuis houden. Deze ouders zijn niet meegenomen in het onderzoek. Er is gekozen voor het afnemen van enquêtes. Dit heeft als nadeel dat de vragen die gesteld worden gesloten zijn. Tevens kunnen de enquêtes onvolledig ingevuld worden. Dit was ook bij ons onderzoek een aantal keren het geval. Dit zou kunnen leiden tot het missen van essentiële informatie.

8.3 Aanbevelingen

In dit hoofdstuk zullen een aantal aanbevelingen gedaan worden. De aanbevelingen zijn onderverdeeld in aanbevelingen voor effectieve informatieoverdracht en aanbevelingen voor verder onderzoek.

8.3.1 Aanbevelingen voor effectieve informatieoverdracht

Om effectieve informatieoverdracht plaats te laten vinden is voorlichting in de eigen taal van groot belang. De Turkse doelgroep moet dus in de Turkse taal worden voorgelicht. Ook de culturele achtergrond van de voorlichter is van belang. Deze moet de achtergrond van de doelgroep kennen en zich hierin kunnen verplaatsen. De doelgroep moet zich kunnen spiegelen aan de voorlichter. Op deze manier wordt er een vertrouwde omgeving gecreëerd waarin effectieve informatieoverdracht kan plaatsvinden.

De doelgroep kan het best op een directe manier worden benaderd, aangezien zij een enigszins passieve houding hebben ten aanzien van het zoeken naar informatie. De informatie moet aansluiten bij de ervaringen van de doelgroep. Ze moet laagdrempelig zijn en makkelijk te begrijpen.

8.3.2 Aanbeveling voor verder onderzoek

Dit onderzoek staat niet op zichzelf. Er moet nog meer onderzoek verricht worden naar meertaligheid. Hier zullen een aantal aanbevelingen worden gedaan voor verder onderzoek.

- Het onderzoek grootschaliger laten plaatsvinden

De onderzochte groep bestaat nu uit een klein aantal respondenten. Om meer valide conclusies te kunnen trekken, is het noodzakelijk om een grotere onderzoeksgroep te verkrijgen.

- Het onderzoek ook in andere anderstalige groepen laten plaatsvinden

De Turkse groep is niet de enige anderstalige groep in Nederland. Er zijn nog een aantal grote anderstalige groepen. Voor een gedegen oplossing voor de problemen omtrent de informatievoorziening m.b.t. meertaligheid, zal er ook onderzoek verricht moeten worden naar deze groepen.

- De leeftijdscategorie verbreden

Er is nu alleen gekeken naar de leeftijdscategorie van 2 tot 4 jaar. De elementaire leeftijd voor het leren van een taal is 0 tot 6 jaar. Het is belangrijk om zo vroeg mogelijk te beginnen met het leren van een tweede taal. Hier is de kennis m.b.t. meertaligheid onmisbaar bij. Daarom is het ook van belang om onderzoek te doen naar een bredere leeftijdscategorie.

- Het onderzoeksveld verbreden

In dit onderzoek bestaat het onderzoeksveld enkel uit ouders van kinderen die de peuterspeelzaal bezoeken. Dit is niet representatief voor alle ouders. Daarom is voor een vervolgonderzoek belangrijk ook andere instellingen mee te nemen in de benadering van de ouders.

- Het starten van een pilotproject; een inloopspreekuur voor de meertalige ouders

Er kan in de toekomst gestart worden met een pilotproject waarin een inloopspreekuur voor ouders wordt aangeboden. Voorafgaande aan dit project, zou een goede campagne gevoerd moeten worden om ouders op de hoogte te brengen van het bestaan hiervan. Dit zou bijvoorbeeld gedaan kunnen worden in samenwerking met de zorgconsulent. Dit inloopspreekuur zou enige tijd op proef gehouden kunnen worden, en na afloop geëvalueerd worden.

- Onderzoek de rol van de leerkracht binnen informatieoverdracht m.b.t. meertaligheid

Er kan onderzoek gedaan worden naar wat de leerkracht kan betekenen binnen de informatieoverdracht m.b.t. meertaligheid aan de ouders. De doelgroep geeft aan school als belangrijke informatiebron te zien. Hierbinnen zou de leerkracht een belangrijke rol kunnen spelen. Hier moet gedegen onderzoek naar gedaan worden.

Literatuur

- Appel, R., Baker, A., Hengeveld, K., Kuiken, F. & Muysken, P. (2002). *Taal en taalwetenschap*. Padstow, Cornwall, Great Britain: Blackwell Publishers Ltd.
- Azghari, Y. (2005) *Cultuurbepaalde communicatie; warden en belangen van passieve en actieve culturen*. Soest, Nederland: Uitgeverij Nelissen.
- Baardwijk, C., Dragt, E., Peeters, A., Vierkant, P. (2004) Rapport mediagebruik etnische publieksgroepen, 2002. Hilversum, Nederland
- Brug, J., Assema, P. van & Lechner L. (2000). Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering; een planmatige aanpak. Assen, Nederland: Van Gorcum.
- Burkhardt Montanari, E. (2004). *Hoe kinderen meertalig opgroeien*. Amsterdam, Nederland: PlanPlan producties.
- Capell, J. Communicating with Your Clients: Are You as “Culturally Sensivitive” as You Think? *Physiotherapie Canada* 2007; 59: pp. 184-193
- CBS (2006). *Naar een nieuwe schatting van het aantal islamieten in Nederland.*'s-Gravenhage, Nederland: SDU Uitgeverij.
- COS (2008). *Bevolking van Rotterdam naar etniciteit (CBS-definitie) op 1-1-2000 t/m 2008.* 's-Gravenhage, Nederland <<http://www.cos.rotterdam.nl/smartsite229.dws?goto>> 14 september 2008
- Baarda, D.B., de Goede, M.P.M. & Kalmijn M. (2000). *Enquêteren en gestructureerd interviewen*. Groningen, Nederland: Wolters-Noordhoff.
- Baarda, D.B. & de Goede, M.P.M. (2001) *Basisboek Methoden en technieken: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek*. Groningen/Houten, Nederland: Wolters-Noordhoff.
- Çavuş-Nunes, N., Julien, M.M.R. (2006). Meertalige kinderen met taalproblemen. *Logopedie en Foniatrie, nr.2 2006*, 48-53.
- Dagevos, J., Gijsberts, M., Praag, C. van (2003) *Rapportage minderheden*. SCP, Den Haag, Nederland: SDU Uitgeverij.
- Floor, J.M.G., Raaij, W.F. van (1998). *Marketing-communicatiestrategie: reclame, public relations, sponsoring, promoties, direct-marketingcommunicatie, winkelcommunicatie, persoonlijke verkoop, beurzen en tentoonstellingen, geïntegreerde communicatie*. Houten, Nederland: Educatieve Partners Nederland.
- Goorhuis, S.M. & Schaerlaekens, A.M. (2000). *Handboek taalontwikkeling, taalpathologie en taaltherapie bij Nederlandssprekende kinderen*. Leusden, Nederland: De tijdstroom.
- Gijsberts, M. (2003). Minderheden in het basisonderwijs. In J. Dagevos, M. Gijsberts, C. van Praag (Eds.), *Rapportage Minderheden 2003*, pp. 63-109, Den Haag, The Netherlands, SCP, 2003.
- Gijsberts, M. & Hartgers, M. (2005). Minderheden in het onderwijs. In SCP/WODC/CBS (Eds.), *Jaarrapport Integratie 2005*, pp. 57-80, Den Haag, SCP/WODC/CBS, The Netherlands, 2005.
- Harmsen, H., Bernsen, R., Meeuwesen, L., Thomas, S., Dorrenboom, G., Pinto, D. & Bruijnzeels, M. (2005). The effect of educational intervention on intercultural communication: results of a randomised controlled trial. *British Journal of General Practice, 2005; 55*: 343–350.
- Herweijer, L. (2003). Voortgezet onderwijs, beroepsonderwijs en hoger onderwijs. In J. Dagevos, M. Gijsberts, C. van Praag (Eds.), *Rapportage Minderheden 2003*, pp. 111-142, Den Haag, The Netherlands, SCP, 2003.
- Hoffman, E. (2002). *Interculturele gespreksvoering*. Houten, Nederland: Bohn Stafleu van Loghum.
- Hofstede, G. & Hofstede, G.J. (2005). *Allemaal andersdenkenden. Omgaan met cultuurverschillen*. Amsterdam, Nederland: Contact.
- Jansen, E.P.W.A. & Joostens, Th.H. (1998). *Enqueteren: Het opstellen en gebruiken van vragenlijsten*. Groningen, Nederland: Wolters-Noordhoff.
- Julien, M. (2008). *Taalstoornissen bij meertalige kinderen; Diagnose en behandeling*. Amsterdam, Nederland: Harcourt.

- Leeuw, F.L. & Veen, G. van der (2006). Ontwikkelingen in de maatschappelijke participatie van allochtonen. In R.P.W. Jennissen, J. Oudhof (Eds.), *Een theoretische verdieping en een thematische verbreding van de Integratiekaart, 2006*.pp. 57-85, WODC/CBS.
- MCA Communicatie (2004) Internet is populair onder jonge allochtonen Utrecht, Nederland: MCA Communicatie <<http://www.miramedia.nl/media/files/internetgebruikMCA2004.pdf>> 8 december 2008.
- Meddings, F. & Haith-Cooper, M.(2008). *Culture and communication in ethically appropriate care. Nursing Ethics, 2008;15 (1), 52- 61.*
- Meer, K. van, Neijenhof, J. van, Bouwens, M. (2001). *Elementaire sociale vaardigheden*. Houten, Nederland: Bohn Stafleu van Loghum. pp.15-21
- Meertaligheid Eindrapportage Werkgroep Multiculturele Samenleving NVLF, 2008.
- Meeuwesen, L., Harmsen, J.A., Bernsen, R.M. & Bruijnzeels, M.A., (2005). The effects of cultural diversity on providing health services. *EDTNA ERCA Journal, 2005;31(2):93-8.*
- Ministerie van OCW (2007). *Hedendaagse Turkse cultuur in Nederland en Turkije*. <<http://www.minocw.nl/documenten/hedendaagseturkseculuurinned.turk.pdf>> 8 november 2008.
- Nannes, R. (2006). Benadering van de thuistaal moet serieuzer. *Logopedie en Foniatrie, nr.9 2006, II-III.*
- Nannes, R. (2006) Thuistaal van meertalige kinderen onterecht in negatief daglicht. Woerden, Nederland: NVLF <<http://www.nvlf.nl/index.php?site=home&page=zoeken>> 15 december 2008
- Nelissen, H. & Morée, M. (2001), *Mantelzorg en allochtonen: visie en voorstellen*. Utrecht, Nederland: NIZW/FORUM/LOT/LCO
- Nijsten, C. (1998) *Opvoeding in Turkse gezinnen in Nederland*. Assen, Nederland: van Gorcum.
- Penninx, R., H. Münstermann, en H. Entzinger (red.) (1998). *Etnische minderheden en de multiculturele samenleving*. Groningen, Nederland: Wolters-Noordhoff.
- Pinto, D. (1993). *Onderwijs over cultuurverschillen*. Houten, Nederland: Bohn Stafleu van Loghum. pp. 41-42.
- Pinto, D. (1994). *Het virus cultuurverschillen*. Houten, Nederland: Bohn Stafleu van Loghum. pp. 90-104.
- Pinto, D. (1994). *Interculturele communicatie; Dubbel perspectief door de drie-stappenmethode voor het doeltreffend overbruggen van cultuurverschillen*. Houten, Nederland: Bohn Stafleu van Loghum.
- Pinto, Y. & Pinto, D. (1994). *Interculturele conflicten; theorie en praktijk*. Houten, Nederland: Bohn Stafleu van Loghum. pp.15-17.
- Praag, C. van (2005) Marokkanen in Nederland, een profiel. *NIDI* Den Haag, The Netherlands, SCP CBS WODC, 2005.
- Rosenberg, E., Richard, C., Lussier, M.T. & Abdool, S.N. (2006). Intercultural communication competence in family medicine; lessons from the field. *Patient Education and Counseling, 2006 May; 61(2): pp. 236-45.*
- RVZ (Raad voor de Volksgezondheid en Zorg) *Rapport Interculturalisatie van de gezondheidszorg*, RVZ.
- Saeys, S. (2006). Meertaligheid en multiculturaliteit: een uitdaging! *Logopedie en Foniatrie, nr.9 2006, IV-V.*
- Shadid, W.A. (1998). Interculturele communicatie, in Penninx, R., H. Münstermann & H. Entzinger (Eds.) *Etnische minderheden en de multiculturele samenleving*, pp. 137-168, Groningen, The Netherlands, Wolters-Noordhoff.
- Shadid, W.A. (1998). Grondslagen van interculturele communicatie; studieveld en werkterrein. Houten, Nederland: Bohn Stafleu van Loghum. pp. 69-84.
- Steenge, J. (2006). *Bilingual children with specific language impairment: additionally disadvantaged?*

- Nijmegen, Nederland: Proefschrift Radboud Universiteit Nijmegen.
- Stroucken, L., Takkenberg, D. & Béguin, A. (2008) (Cito) Citotoets en de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs. *Sociaaleconomische trends, 2e kwartaal 2008 CBS*.
- Stuyft, P. van der, Woodward, M., Armstrong, J. Muynck, A. de, (1993). Uptake of preventive health care among Mediteranian migrants in Belgium. *Journal of epidemiology and community health, 1993; 47*: pp. 10-13.
- Werf, S. van der (2002). *Allochtonen in de multiculturele samenleving*. Bussum, Nederland: Uitgeverij Coutinho.
- Wieringen, Joke C.M. van, Harmsen, Johannes A.M. & Bruijnzeels, Marc A. (2002). Intercultural communication in general practice. *European journal of public health, 2002;12*: 63-68.
- Witte, K.E. (2007). Wat is preventie? *Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid*. Bilthoven, Nederland: RIVM, <<http://www.nationaalkompas.nl>> Preventie, 23 mei 2007.
- Wolff, R. & Crul, M. (2003). *Blijvers en uitvallers in het hoger onderwijs. Een kwalitatief onderzoek naar de sociale en academische integratie van allochtone studenten*. Utrecht, The Netherlands, ECHO, 2003.

Rotterdam, september 2008

Beste ouder(s),

Wij zijn Esther van der Lee en Jantine Lems.

Wij studeren logopedie aan de Hogeschool Rotterdam en voor ons afstudeerproject '*Omgaan met meertaligheid, communicatie tussen de logopedist en de Turkse bevolkingsgroep in het kader van preventie en taalproblematiek*' hebben wij uw hulp nodig.

Het onderzoek

Ons afstudeerproject richt zich op Turkse ouders en hun kind(eren) in de leeftijd van 0 tot 4 jaar. Wij willen meer te weten komen in welke taal en/of talen u uw kind opvoedt. Ook willen wij meer inzicht verkrijgen over of u wel eens zoekt naar informatie over meertalig opvoeden. Om dit te weten te komen hebben wij een enquête opgesteld met 18 vragen. Dit kunnen ja/nee vragen, meerkeuzevragen, maar ook stellingen zijn waarbij u mag aangeven of u het eens bent met de stelling of juist oneens.

Omvang en privacy

Verschillende peuterspeelzalen in Rotterdam zijn door ons benaderd met de vraag of wij deze enquête mochten afnemen bij de ouders die de peuterspeelzaal bezoeken. Het onderzoek is geheel anoniem, u hoeft geen persoonsgegevens in te vullen. Alle uitslagen van de enquêtes zullen verwerkt worden in een eindverslag en leiden tot aanbevelingen voor de Nederlandse Vereniging voor Logopedie en Foniatrie.

U wordt vriendelijk verzorgd de ingevulde enquête binnen 1 week na ontvangst in te leveren op de plek waar u deze heeft ontvangen.

Wij danken u vriendelijk voor uw tijd en medewerking,

Met vriendelijke groet,

Jantine Lems
Esther van der Lee
Hogeschool Rotterdam

Enquête meertaligheid (Nederlandse versie)

1. Wat is uw geslacht?

- Man Vrouw

2. Wat is uw geboorteland?

- Nederland Turkije
 Elders, namelijk _____

3. Welke opleiding heeft u gevolgd en/of afgerond?

- Geen scholing Basisschool Middelbare school
 Hoger beroepsonderwijs Universitair onderwijs
 Anders, namelijk _____

4. Welke talen worden er thuis gesproken?

- Door u zelf _____
 Door uw partner _____

5. Hoe goed spreekt u Nederlands?

- Slecht Redelijk Goed Zeer goed

6. In welke taal/ talen voedt u uw kind op?

- Turks (Ga door naar vraag 8) Nederlands (Ga door naar vraag 8)
 Turks en Nederlands
 Anders, namelijk _____

7. Indien er meerdere talen worden gesproken, hoe is de verdeling hiervan?

- Ik spreek beide talen evenveel.
 Ik spreek merendeels Nederlands met mijn kind.
 Ik spreek merendeels Turks met mijn kind.

8. De volgende stellingen hebben betrekking op uw mening over het leren van meerdere talen.

Kruis bij iedere stelling aan of u het eens bent of oneens met de stelling.

- Het is beter als mijn kind thuis alleen Turks leert*
 Helemaal mee eens Mee eens Geen mening

- Mee oneens Helemaal mee oneens
- *Ik wil graag dat mijn kind de Nederlandse taal goed kent*
- Helemaal mee eens Mee eens Geen mening
- Mee oneens Helemaal mee oneens
- *Elk kind kan twee of meer talen leren*
- Helemaal mee eens Mee eens Geen mening
- Mee oneens Helemaal mee oneens
- *Als een kind meer talen leert, kan het verwarrend zijn*
- Helemaal mee eens Mee eens Geen mening
- Mee oneens Helemaal mee oneens
- *Als een kind meer talen leert is het een verrijking*
- Helemaal mee eens Mee eens Geen mening
- Mee oneens Helemaal mee oneens
- *Als een kind een tijdlang niets zegt in één van de talen moet ik me zorgen maken*
- Helemaal mee eens Mee eens Geen mening
- Mee oneens Helemaal mee oneens
- *Een kind dat ook een andere taal spreekt heeft meer problemen met het Nederlands*
- Helemaal mee eens Mee eens Geen mening
- Mee oneens Helemaal mee oneens
- *Ik heb soms vragen over de meertalige opvoeding van mijn kind*
- Helemaal mee eens Mee eens Geen mening
- Mee oneens Helemaal mee oneens

9. Heeft u wel eens informatie gezocht over opvoeden in meerdere talen?

- Ja Nee (U kunt verder gaan naar vraag 12)

10. Via welke bronnen heeft u die informatie gezocht/ verkregen?

(Er zijn meerdere antwoorden mogelijk)

- De huisarts Een andere specialist, nl _____

- Zorgconsulent School Werk
 Familie/vrienden/kennissen Internet Folders
 Kranten/tijdschriften Posters/aanplakbiljetten
 Anders, nl _____

11a. Was er voldoende informatie te vinden?

- Ja Nee, ik mis _____

11b. Had u wat aan de informatie die u kreeg/vond?

- Ja Nee

11c. Was de informatie makkelijk te vinden?

- Ja Nee

12. Heeft u behoefte aan (meer) informatie over het opvoeden in meerdere talen?

- Ja Nee (U kunt verder gaan naar vraag 14)

13. Zo ja, op welke manier zou u deze informatie willen ontvangen?

14. Hoeveel weet u van logopedie in het algemeen af?

- Veel Voldoende Een beetje Weinig Niets

15. Weet u hoe u in contact kunt komen met de logopedist?

- Ja, namelijk _____
 Nee (U kunt verder gaan naar vraag 18)

16. Bent u wel eens in contact geweest met een logopedist?

- Ja, vanwege _____
 Nee (U kunt verder gaan naar vraag 18)

17. Hoe bent u met de logopedist in contact gekomen?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

Via:

- De huisarts Een andere specialist, nl _____

- Zorgconsulent School Werk
 Anders, nl _____

18. Heeft u naar aanleiding van deze vragenlijst nog opmerkingen en/of suggesties?

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Bijlage 2; Turkstalige versie van de enquête

Rotterdam, Eylül 2008

Sayın veli(ler),

Biz Esther van der Lee ve Jantine Lems Hogeschool Rotterdam'da Logopedie son sınıf talebeleriyiz. Okulumuzu tamamlamak için çok dilde eğitim, logopedist ile Türk toplumu arasındaki ilişki, dil sorunları ve önemi hakkında araştırma yapıyoruz. Bu araştırmayı yapabilmek için sizin yardımlarınıza ve düşüncelerine bas vuruyoruz.

Araştırma

Türk velileri ve 0 – 4 yaşları arasında olan çocukları ile ilgilidir. Çocuklar evde hangi dilde yetistiriliyor. Velilerin Hollandaca ve Türkçe dilinin önemi hakkındaki düşünceleri nedir. Ayrıca sizin çok dilde eğitim hakkında bilgi edinmek için neler yapıp, kimlere müracaat ettiğinizi bilmek istiyoruz. Bunları araştırmak için 18 soruluk bir anket, araştırma hazırlanmış bulunmaktadır. Sorular seçenekli sorular ve fikir veya düşünceleriniz ile ilgili olan sorulardır.

Genisliği ve mahremiyeti

Rotterdamdaki farklı çocuk oyun salonları, peuterzaal ile iletişime geçerek bu soruları oraya gelen velilere sunacağız. Araştırma tam olarak anonimdir ve kimliğinizi yazmanıza gerek yoktur.

Soruları doldurup aldığınız kuruluşa tekrar iletmenizi isteriz.

Yardımlarınız için çok teşekkür ederiz,

Jantine Lems

Esther van der Lee

Hogeschool Rotterdam

Arastirma 'Cok Dilde Egitim'

1. Cinsiyetiniz nedir?

- Bay Bayan

2. Dogdugunuz ülke?

- Hollanda Türkiye
 Baska, yani _____

3. En yüksek okudugunuz okul/egitim?

- Egitimim yok Ilkokul Ortaokul
 Yüksek Egitim Üniversite
 Baska, yani _____

4. Evde hangi dili konusuyorsunuz?

- Siz _____
 Esiniz _____

5. Hollandacayi ne kadar konusa bildiginizi dusunuyorsunuz?

- Kötü Yeterli İyi Çok iyi

6. Hangi dilde cocugunuzu yetistiriyorsunuz?

- Türkce (Soru 8 e devam ediniz) Hollandaca (Soru 8 e devam ediniz)
 Türkce ve Hollandaca
 Baska, yani _____

7. Birden fazla dil konusuluyorsa, bunlarin esitligi nasil?

- Iki dilde ayni esitlikte Cogunlukta Hollandaca
 Cogunlukta Turkce

8. Asagidaki duruslar sizin cok dilde egitim ile alakali düşünceleriniz?

Her durusta bir secenegi carpi isareti ile isaretleyiniz.

- Benim icin cocugumun evde sadece Turkce konusmasi onemli.*
 Tam katilyorum katilyorum fikrim yok katilmiyorum hic katilmiyorum

- *Cocugumun Hollandaci iyi konusmasini cok istiyorum*
 Tam katiliyorum katiliyorum fikrim yok katilmiyorum hic katilmiyorum
- *Her cocugun iki veya daha fazla dili ayni anda ogrene bilecegine inaniyorum*
 Tam katiliyorum katiliyorum fikrim yok katilmiyorum hic katilmiyorum
- *Cocugun iki dilli ayni anda ogrenmesi kafasini karistirir*
 Tam katiliyorum katiliyorum fikrim yok katilmiyorum hic katilmiyorum
- *Cocugun birden fazla dil ogrenmesi bir zenginliktir*
 Tam katiliyorum katiliyorum fikrim yok katilmiyorum hic katilmiyorum
- *Cocugun iki dilin birinde uzun zaman konusmamasini beni düsündüre bilir*
 Tam katiliyorum katiliyorum fikrim yok katilmiyorum hic katilmiyorum
- *Bir cocuk baska dilide ayni anda konusuyorsa Hollandacada sorunu vardir.*
 Tam katiliyorum katiliyorum fikrim yok katilmiyorum hic katilmiyorum
- *Benim cok dilde cocugumun egitimi ile zaman zaman sorularim oluyor*
 Tam katiliyorum katiliyorum fikrim yok katilmiyorum hic katilmiyorum

9. Cocugunuzun cok dilli olarak yetismesi hakkında bilgi edindiniz mi?

- Evet Hayir (Soru 12 ye devam ediniz)

10. Hangi kaynaklardan bilgi edindiniz? (Birden fazla senecek yapabilirsiniz)

- Ev doktorumdan Baska uzamandan Zorgconsulent
 Okul Isyerinden Internet
 Ailem/Arkadaslarim/Tanidiklarimdan Brosur
 Gazete/Dergi Poster/Afis
 Baska, yani _____

11.

a) Yeterli bilgi bula bildiniz mi?

- Evet Hayir

b) Edindiginiz bilgi yararli oldu mu?

Evet Hayir

c) Edindiginiz bilgilere kolay ulasa bildiniz mi?

Evet Hayir

12. Cocugunuzu cok dilde yetistirmek icin bilgiye ihtiyaciniz var mi?

Evet Hayir (Soru 14 e devam ediniz)

13. Evet ise bilgileri hangi sekilde almak istersiniz?

14. Logopedie hakkında ne kadar bilgiye sahipsiniz?

Cok Biraz Yeterli Az Hic

15. Logopedist ile irtibata nasil gecilecegini biliyor musunuz?

Evet, yani _____

Hayir (Soru 18 e devam ediniz)

16. Logopedist ile hic irtibatınız oldu mu?

Evet, neden _____

Hayir

17. Logopedist ile irtibati nasil kurdunuz?

Evdoktorumdan Baska uzman, yani _____

Zorgconsulent Okul Isyerinden

18. Bu sorulardan sonra fikirleriniz ve tavsiyeleriniz var mi?

Bijlage 3; Uitkomsten van de enquêtes

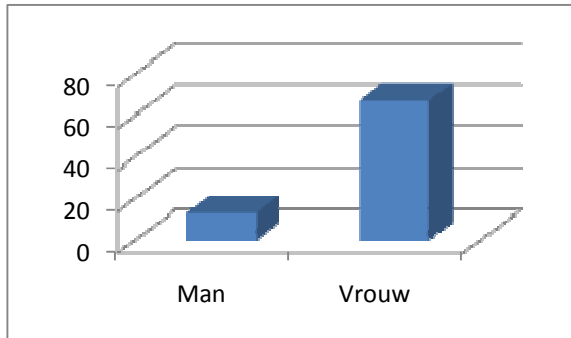
Totaal enquêtes (81 stuks)

1. Wat is uw geslacht?

Man: 13

Vrouw : 67

Niet ingevuld: 1

Figuur 1; Wat is uw geslacht?

2. Wat is uw geboorteland?

Nederland: 22

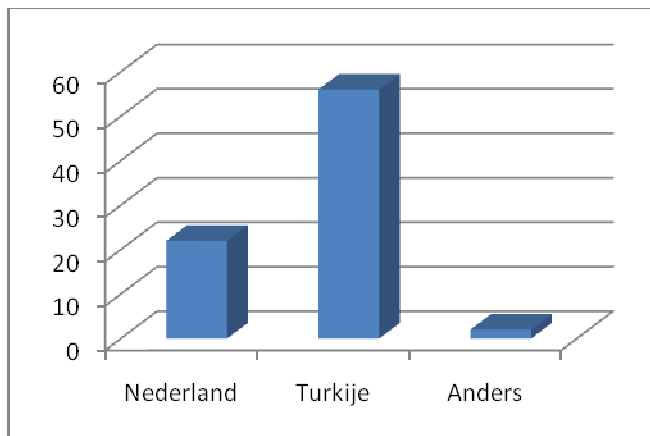
Turkije: 56

Anders nl.:

Oostenrijk 1

Frankrijk 1

Niet ingevuld: 1

Figuur 2; Wat is uw geboorteland?

3. Wat is de hoogst genoten opleiding?

Basisschool: 17

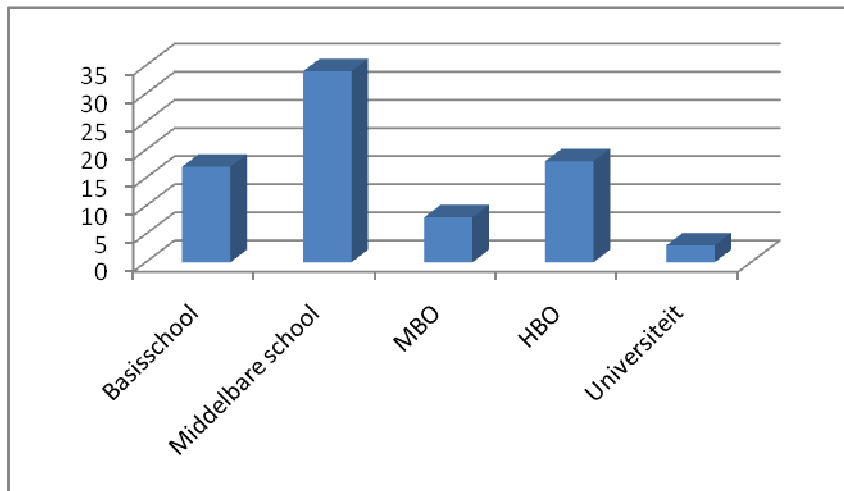
Middelbare school: 34

MBO: 8

HBO: 18

Universiteit: 3

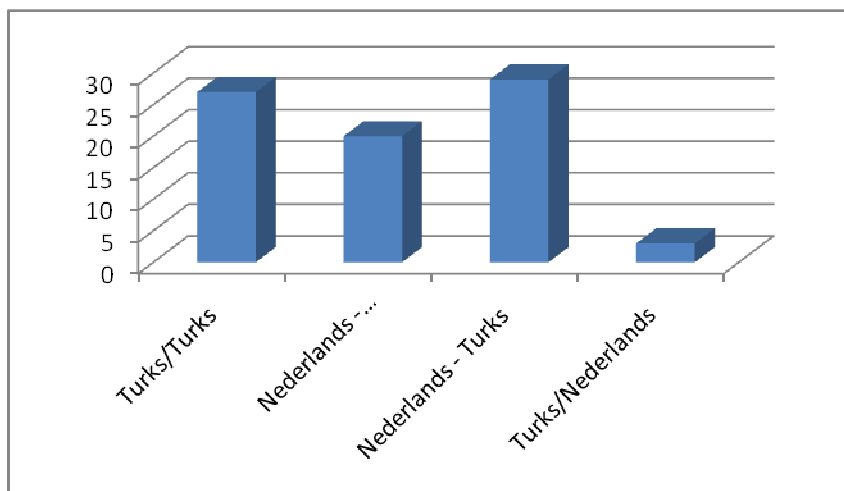
Niet ingevuld: 1

Figuur 3; Wat is de hoogst genoten opleiding?

4. Welke talen worden er thuis gesproken (door uzelf en door uw partner)?

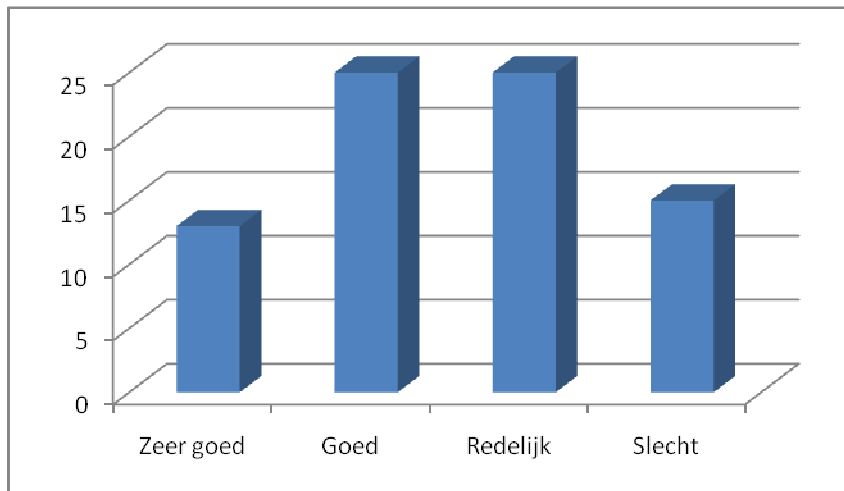
Turks/Turks	27
Nederlands – Turks / Turks	20
Nederlands - Turks / Nederlands – Turks	29
Turks/ Nederlands	3
Niet ingevuld	2

Figuur 4; Welke talen worden er thuis gesproken?

5. Hoe goed spreekt u Nederlands?

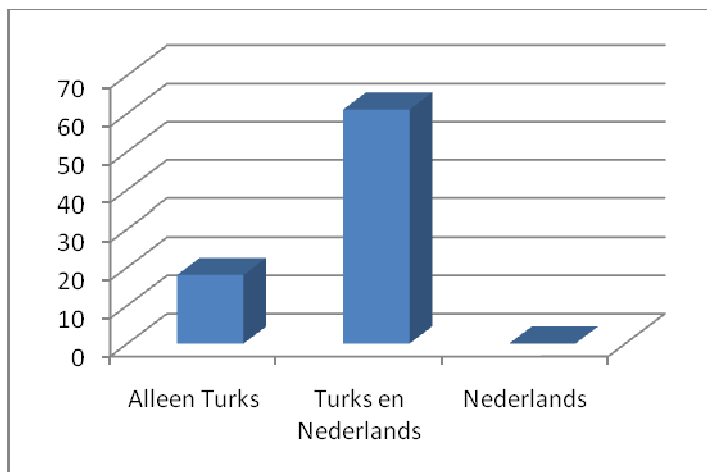
Zeer goed	13
Goed	25
Redelijk	25
Slecht	15
Niet ingevuld	3

Figuur 5; Hoe goed spreekt u Nederlands?

6. In welke taal/ talen voedt u uw kind op?

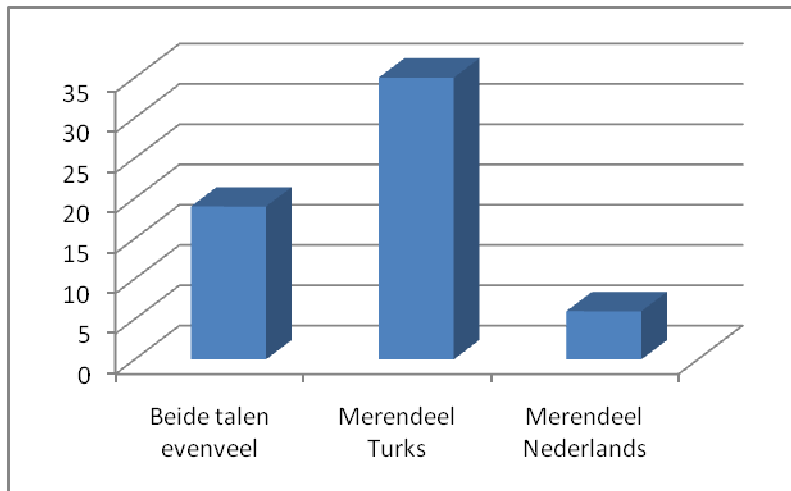
Alleen Turks	18
Turks en Nederlands	61
Nederlands	0
Niet ingevuld	2

Figuur 6; In welke taal/talen voedt u uw kind op?

7. Indien er meerdere talen worden gesproken, hoe is de verdeling hiervan?

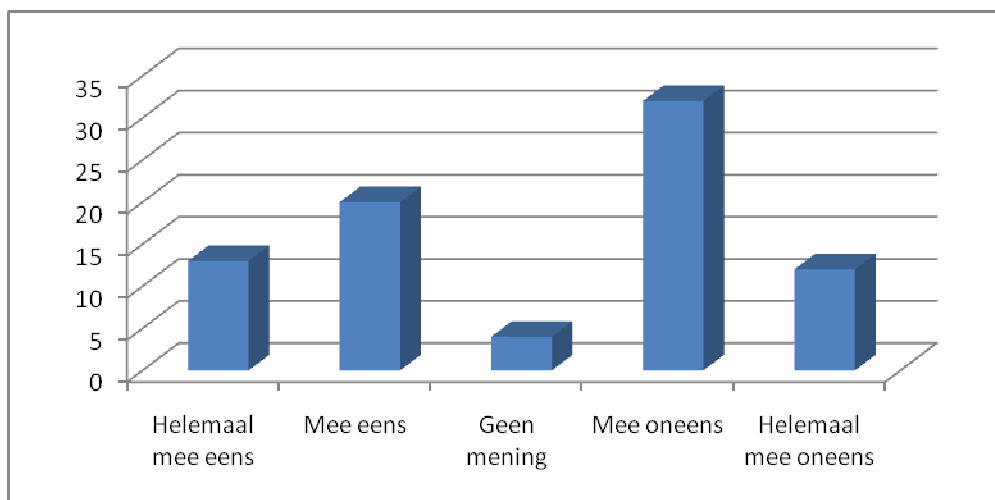
Beide talen evenveel	19
Merendeel Turks	35
Merendeel Nederlands	6
Niet ingevuld	3

Figuur 7; Indien er meerdere talen worden gesproken, hoe is de verdeling hiervan?

8. a. Het is beter als mijn kind thuis alleen Turks leert

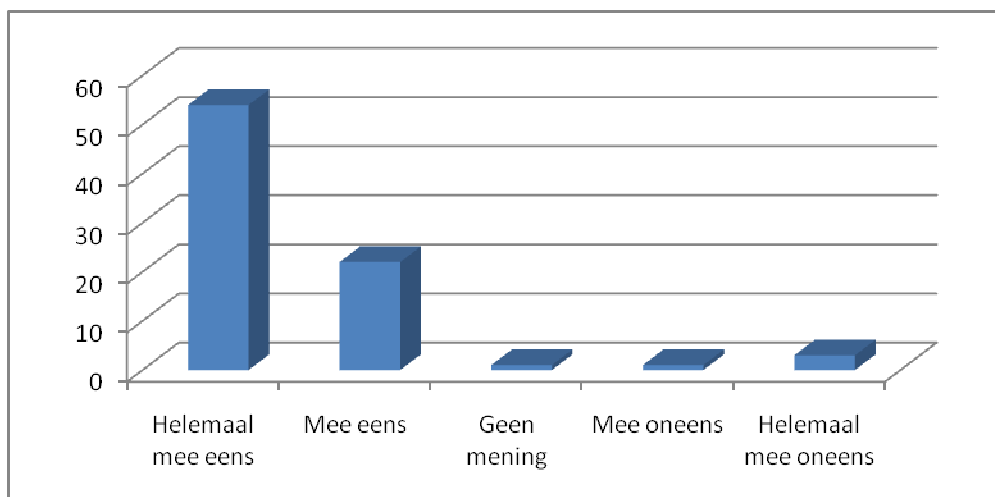
Helemaal mee eens	13
Mee eens	20
Geen mening	4
Mee oneens	32
Helemaal mee oneens	12

Figuur 8a. Stelling; Het is beter dat mijn kind thuis alleen Turks leert.

b. Ik wil graag dat mijn kind de Nederlandse taal goed kent.

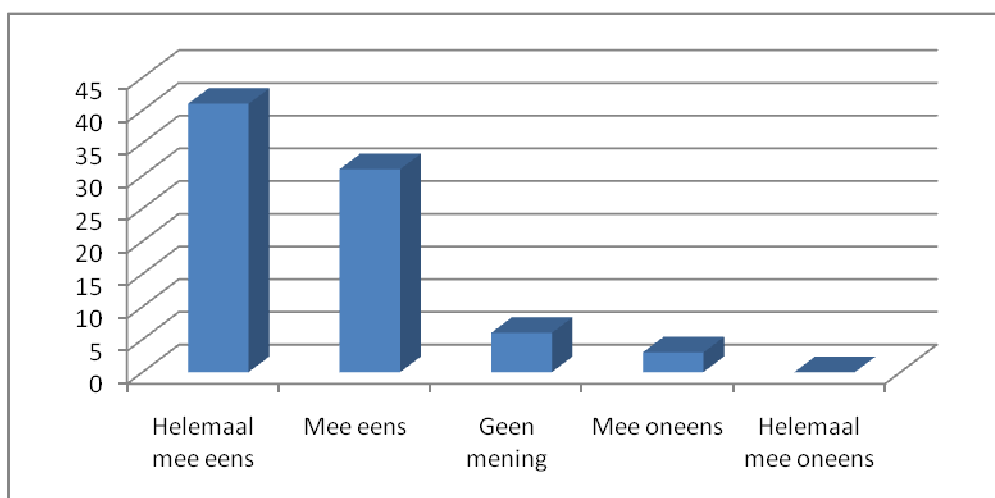
Helemaal mee eens	54
Mee eens	22
Geen mening	1
Mee oneens	1
Helemaal mee oneens	3

Figuur 8b. Stelling; Ik wil graag dat mijn kind de Nederlandse taal goed kent.

c. Elk kind kan twee of meer talen leren.

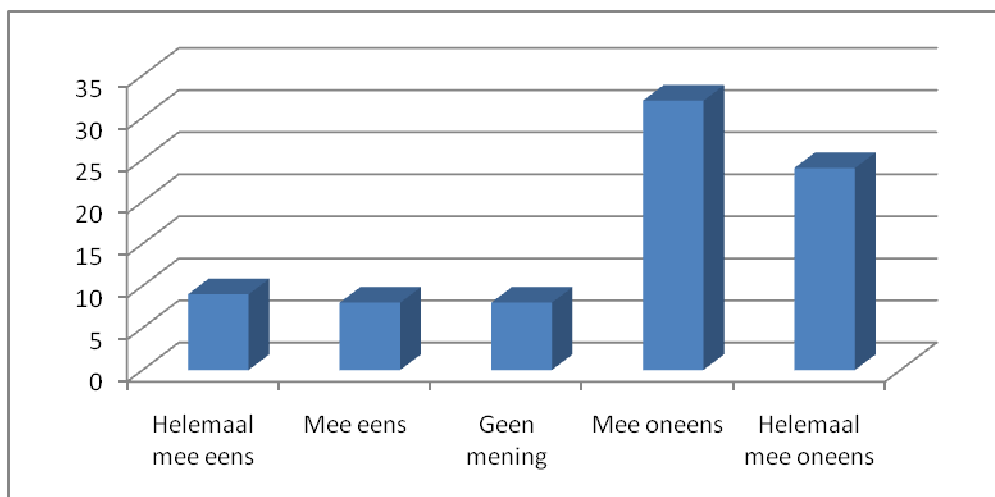
Helemaal mee eens	41
Mee eens	31
Geen mening	6
Mee oneens	3
Helemaal mee oneens	0

Figuur 8c. Stelling; Elk kind kan twee of meer talen leren.

d. Als een kind meer talen leert, kan het verwarrend zijn.

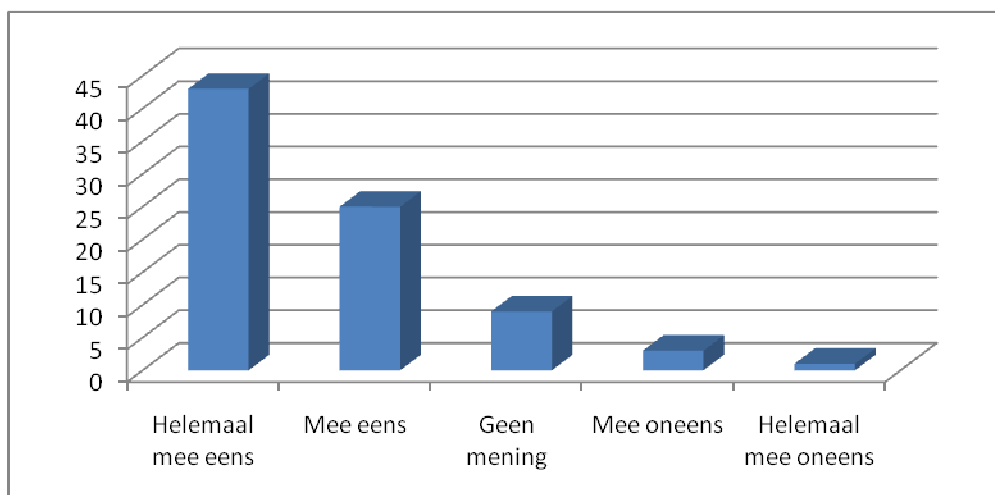
Helemaal mee eens	9
Mee eens	8
Geen mening	8
Mee oneens	32
Helemaal mee oneens	24

Figuur 8d. Stelling; Als een kind meer talen leert, kan het verwarrend zijn.

e. Als een kind meer talen leert, is het een verrijking.

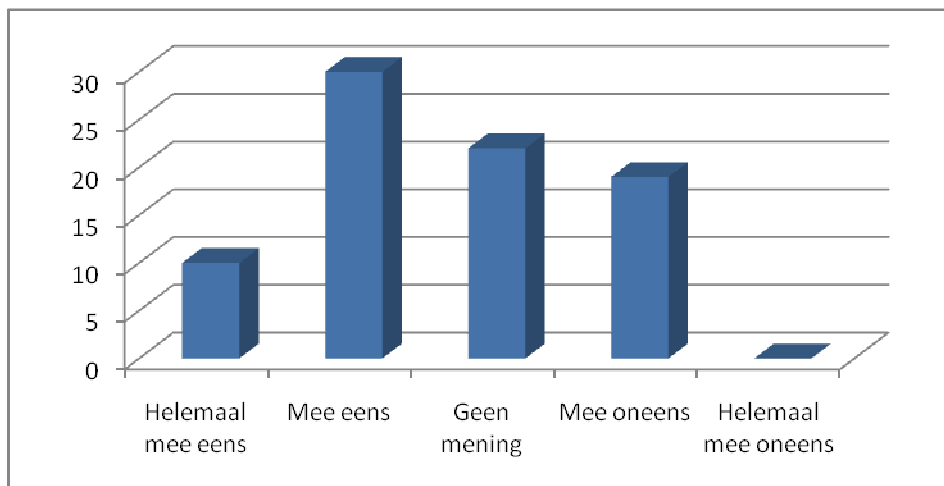
Helemaal mee eens	43
Mee eens	25
Geen mening	9
Mee oneens	3
Helemaal mee oneens	1

Figuur 8e. Stelling; Als een kind meer talen leert, is het een verrijking.

f. Als een kind een tijdlang niets zegt in één van de beide talen moet ik me zorgen maken.

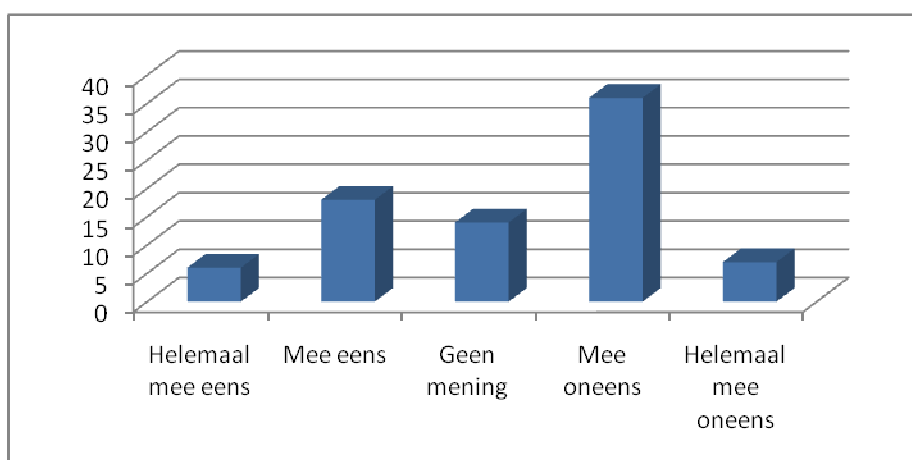
Helemaal mee eens	10
Mee eens	30
Geen mening	22
Mee oneens	19
Helemaal mee oneens	0

Figuur 8f. Stelling; Als een kind een tijdlang niets zegt in één van de beide talen moet ik me zorgen maken.

g. Een kind dat ook een andere taal spreekt heeft meer problemen met het Nederlands.

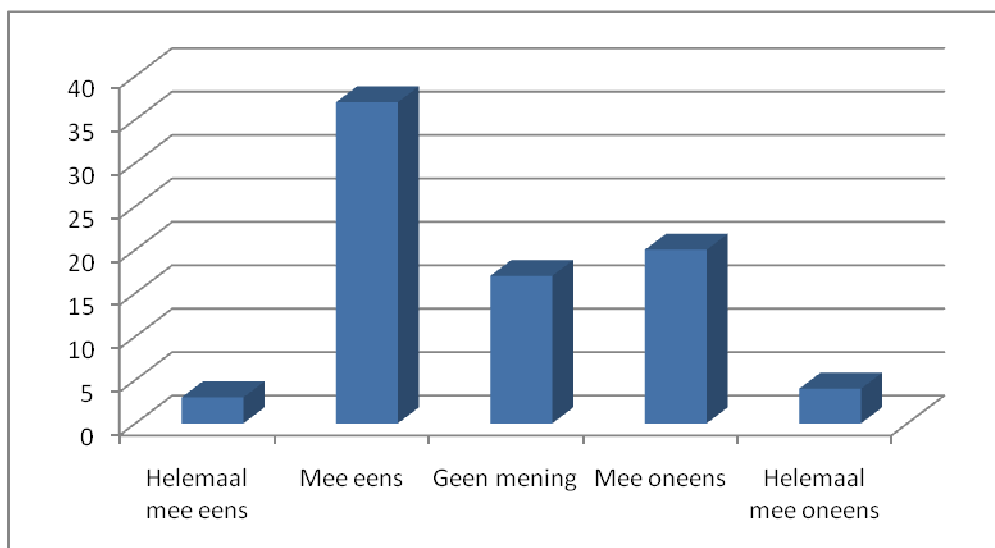
Helemaal mee eens	6
Mee oneens	18
Geen mening	14
Mee oneens	36
Helemaal mee oneens	7

Figuur 8g. Stelling; Een kind dat ook een andere taal spreekt heeft meer problemen met het Nederlands.

h. Ik heb soms vragen over de meertalige opvoeding van mijn kind.

Helemaal mee eens	3
Mee eens	37
Geen mening	17
Mee oneens	20
Helemaal mee oneens	4

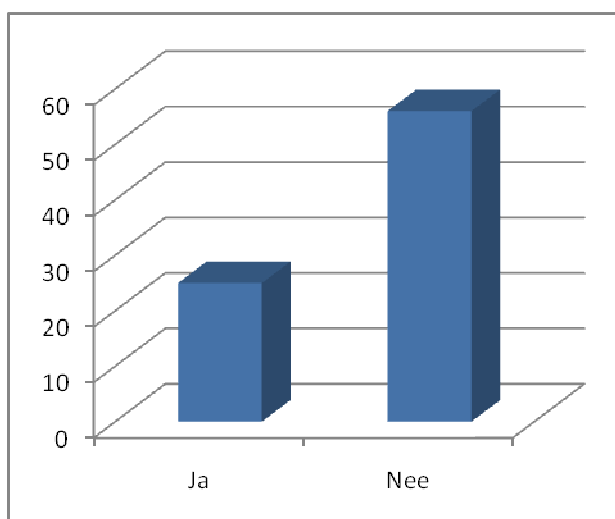

Figuur 8h. Stelling; Ik heb soms vragen over de meertalige opvoeding van mijn kind.

9. Heeft u wel eens informatie gezocht over opvoeden in meerdere talen?

Ja: 25

Nee: 56

Figuur 9. Heeft u wel eens informatie gezocht over opvoeden in meerdere talen?

10. Via welke bronnen heeft u die informatie gezocht/ verkregen?

Familie	14
Internet	8
School	6
Kranten/ tijdschriften	6
Consultatiebureau	5
Zorgconsulent	5
Folders	2
Huisarts	1
Andere specialist	1
Opvoedcursus	1
Bibliotheek	1

11. a. Was er voldoende informatie te vinden?

Ja: 22

Nee: 9

b. Had u wat aan de informatie die u kreeg/vond?

Ja: 26

Nee: 5

c. Was de informatie makkelijk te vinden?

Ja: 24

Nee: 4

12. Heeft u behoefte aan (meer) informatie over het opvoeden in meerdere talen?

Ja: 41

Nee: 38

Niet ingevuld: 2

13. Zo ja, op welke manier zou u deze informatie willen ontvangen?

31 NL Enquêtes

10 van de 31 NL respondenten (32,3%) hebben aangegeven meer informatie te willen ontvangen. Van die 10 hebben slechts 5 mensen een idee geopperd hoe zij die informatie dan zouden willen ontvangen. (50%)

- Informatiedag/ avond: 1
- Nederlands: 1
- De logopediste komt om de 4 weken op school om met de ouders te praten: 1
- Ik onderzoek het zelf of met mijn man: 1
- Schriftelijk/ mondeling: 1

50 TR Enquêtes

32 van de 50 geënquêteerden zouden meer informatie willen hebben (64%). 23 van de 32 respondenten (71,9%) die meer informatie zou willen hebben heeft ook een idee over op welke manier de informatie aangeboden zou kunnen worden.

- Via school/ leerkracht: 9
- Brochures: 6
- Informatie van een deskundige: 5
- Internet/ e-mail: 4
- Via de post thuisgestuurd krijgen: 2
- Boeken: 1
- Peuterspeelzaal: 1
- Consultatiebureau: 1
- Informatiekraam op een markt: 1
- Cursus gericht op moeders: 1
- Deskundige die op school komt vertellen, liefst in het Turks: 1

Een aantal respondenten heeft meerdere opties genoemd.

14. Hoeveel weet u van logopedie in het algemeen af?

Veel 2

Voldoende 36

Beetje	19
Weinig	8
Niets	13
Niet ingevuld	3

15. Weet u hoe u in contact kan komen met de logopedist?

Ja:	46, via	
- Kennissen		1
- Huisarts		18
- School		21
- Consultatiebureau		3
- Internet		1
- Direct gaan		2
Nee:	34	

16. Bent u weleens in contact geweest met een logopedist?

Ja:	20, vanwege
- Kind	6
- Uitspraak	1
- Slecht NL	1
Nee:	40

17. Hoe bent u met de logopedist in contact gekomen?

Huisarts	11
School	15
Consultatiebureau	1

Bijlage 4; Uitwerking interview met dhr. Y. Vural

(Interviewer) Dus ja we hebben die eerste enquêtes een beetje bekeken en daar kwamen toch wel aardige conclusies uit. Het doel van het onderzoek was echt onderzoeken wat de doelgroep weet van logopedie en meertaligheid en of ze zoeken naar informatie, zo ja waar of zo nee is er wel behoefte aan informatie of hebben ze het niet kunnen vinden. Maar laten we bij het begin beginnen.

Kunt u wat vertellen over uw werkzaamheden als zorgconsulent?

Ik werk nu al bijna tien jaar hier in gezondheidscentrum Afrikaanderwijk. Het is een gedeelde functie met gezondheidscentrum Lange Hille, dat valt onder Zorg op Zuid. En er zijn dus vier centra hier op Rotterdam Zuid. Katendrecht is daar onderdeel van en Gezondheidscentrum Tarwezicht en ik werk dus op die twee van de Afrikaanderwijk en Lange Hille. En de functie houdt in dat wij voorlichting geven eh, individueel voorlichting aan de patiënten het kan over allerlei gezondheidsaspecten gaan, het kan zowel over preventie gaan, maar een klein bijvoorbeeld is eh hoe gebruik je de medicatie bijvoorbeeld, hoe kan je een en wat houdt die verwijzing naar het ziekenhuis in of eh om de hulpvraag te verduidelijken kan ik een voorgesprek voeren met de patiënt en dan stel ik de vraag van wat zou je graag willen vertellen aan de huisarts, wat verwacht je van de huisarts en wat kan de huisarts ook bieden natuurlijk. Dat is ook vaak komen mensen met de vraag van eh ik wil een check-up ofzo weet je, dat zijn ze in Turkije gewend, dat je zomaar bij een arts naar binnen stapt en zegt doe maar een bloedonderzoek, röntgenfoto en al dat soort dingen dus die verzoeken krijg ik hier ook vaak en dan leg je uit hoe de gezondheidsstelsel in Nederland werkt ook al wonen of leven ze al jaren hier, dan hebben ze toch de verwachting dus dat blijft toch een punt en een bijvoorbeeld is ook drie gesprekken, dat houdt in dat ik samen met de patiënt ook in de huisartsenkamer bij het consult aanwezig ben dan ben ik hoofdzakelijk voor de communicatie, ook eh niet puur om de vertaling naar de patiënt toe, maar ook meer uitleg zowel aan de hulpverlener als aan de patiënt te verschaffen. Zodat ze elkaar goed begrijpen en dat kan je dus ook nadien ook doen als de huisarts zijn bevindingen eigenlijk klaar heeft en de diagnose heeft gesteld of een verwijzing doet kan je de patiënt weer meenemen naar je kamer en daar verder uitleg geven of de afspraak regelen. Nou dat kan dus in ieder geval zijn dat ze hier doorverwezen worden naar de fysiotherapeuten of de SPV'er voor verdere behandeling of intake. SPV'er is een sociaal psychisch verpleegkundige van het Riagg. Die is ook intern en je zorgt dus aan de ene kant ook begeleiding en ondersteuning aan de patiënt, zorgen dat de patiënt ergens aankomt, dat de patiënt begrijpt waarom die bepaalde dingen moet doen of hoe die doorverwijzing of die wijziging van de medicatie, dus het is een hele voorlichtende functie, maar ja aan de ene kant kan je ook als een soort case-manager zijn. Want als je de patiënt ook goed volgt zal ik maar zeggen en ook bijvoorbeeld als de huisarts zegt over vier weken wil ik een vervolgspraak, nou dat regel je ook gelijk bij de assistente, zorg dat de patiënt weer terugkomt nadat ie bloed heeft geprikt of die foto's heeft laten maken. Dus het is een ja, zoals ik het zie in de kant van de afgelopen 10 jaar best een belangrijke functie. Zowel voor de huisarts als voor de patiënten. De huisarts heeft veel meer voldoening van zijn vak, want ja aan de ene kant moet ie met iemand communiceren, die waar ze elkaar niet begrijpen, soms komen er misverstanden uit. Dan denkt de patiënt van wacht, ik zit binnen 5 minuten weer op de stoep, hoe kan dat nou, wil ie huisarts mij niet begrijpen of kan ik het niet vertellen, of komen ze met kinderen en ontstaat er wrijving tussen de huisarts en de kinderen. En niet alle kinderen zijn taalkundig goed, dus dat wil zeggen dat ze goed Nederlands kunnen spreken, maar geen goed Turks, dus die taal die zie je toch als een rode draad door de huisartsenpraktijk heen en dat heeft ook met jullie onderzoek te maken, ook van hoe zijn de kinderen taalkundig opgevoed maar hoe zijn hun ouders ook taalkundig opgevoed, want dat zijn twee hele belangrijke aspecten eigenlijk in de communicatie, maar ook in de opvoeding verder, ja. En in de verdere natuurlijk onderwijsstroom van zo'n kind, ja. Dus de functie van zorgconsulent is eigenlijk een aan de ene kant heel zelfstandige functie maar wat ook heel belangrijk is, ook richting de

ouderenhulpverleners in het centrum want die drie gesprekken kan je met een fysiotherapeut voeren, die intern hier in het pand is gevestigd, met de diëtiste kan je dat doen en je kan ook met die SPV'er ook, dus het is niet alleen toegespitst tot de huisarts, een assistente kan ook net zo goed verwijzen die zegt van nou ja ik heb een hoge suiker gemeten en de huisarts wil dat je nu verder voorlichting geeft. Iedereen kan in het centrum de zorgconsulent inschakelen, ja. (oké). En we hebben natuurlijk ook de functie van praktijkondersteunend huisarts, dit is ook een functie van de afgelopen vijf jaar die vooral met chronische zieken te maken heeft en daar werkt de zorgconsulent ook mee samen. Maar sinds kort heb ik zelf ook die diploma gehaald dus ik ben zelf nu ook zorgconsulent, maar ook praktijkondersteuner waardoor ik beide functies combineer nu, ja.

(Interviewer) Dus eigenlijk, zeg maar de verwijzig naar de zorgconsulent of eh ja de vraag naar de zorgconsulent komt echt van de cliënt zelf af.

Van de patiënt zelf, die mogen zelf ook combinatieafspraken maken dus drie gesprekken, maar die kunnen ook zelfstandig een afspraak maken bij de zorgconsulent, of met de vraag ja ik wil dit eigenlijk vragen aan de huisarts of ik wil wat overleggen met de huisarts of kan jij mij alvast helpen, want sommige dingen kan ik ook oplossen (ja) en het kan gewoon iets simpels zijn, gewoon een vraag over informatie van ja, ik wil eigenlijk een urgentie voor een nieuwe woning want het trappenlopen gaat heel moeilijk ik wil daar een briefje van de huisarts, nou dan vertel ik dat de huisarts dat briefje afgeeft en dat je bij de woningbouwvereniging formulieren etc. moet invullen (ja) en dat hele traject leg ik dan uit (ja) dus dan is de patiënt ook tevreden en dat kost ook minder bij de huisarts in ieder geval. (ja)

(Interviewer) Maar echt de cliënten zeg maar die u begeleidt zijn dat echt alleen maar Turkse cliënten neem ik aan, of eh?.

Op dit moment wel, maar er zitten er ook vaak anderstalige ook tussen, want het feit is dat ze goed Nederlands kunnen spreken natuurlijk, maar voor de Turkse patiënten maakt dit niet uit, maar ik ben hoofdzakelijk wel voor de Turkse patiënten aangesteld, maar je krijgt op den duur ook andere patiënten, bijvoorbeeld als je over anticonceptie uit gaat leggen, nou dat kan ook een jonge Somalische vrouw zijn zal ik maar zeggen die goed Nederlands spreekt (ja). Daar kan je ook in ieder geval de basisvoorlichting geven, ja.

(Interviewer) En wat voor vooropleiding gaat eraan vooraf, want je moet wel van veel medische dingen verstand hebben?

Ja, ja. Nou in principe hebben ze als vooropleiding, de meesten zorgconsulenten die zijn ook voorlichter eh, groepsvoorlichters eigen taal en cultuur of de voorlichter eigen taal en cultuur vetc heette dat toen en daarna hebben ze dus een training gehad om in de eerste lijn te kunnen werken en vaak duurt de opleiding tot vetc ongeveer twee jaar en dat werd door de GGD intern gegeven. En daarna heb je nog een traject van drie tot zes maanden om als zorgconsulent eigenlijk bijgeschoold te worden en het liefst hebben ze mensen die al een medische opleiding daarvoor al hebben gedaan het kan zijn dat je als doktersassistente werkte of de ander was maatschappelijk werker voor ze dit werk deden. En er waren ook mensen, bijvoorbeeld ik werkte in het ziekenhuis als operatieassistent dus eh dan heb je ook een medische achtergrond eigenlijk dus eh. (ja).

(Interviewer) En wat zijn uw ervaringen met de Turkse doelgroep?

Eh, bedoel je met ervaringen meer van, eh op welk gebied?

(Interviewer) Nou eh, zijn er specifieke dingen die opvallen aan de Turkse doelgroep?

Nou, dat hangt ook heel sterk af natuurlijk van welke generatie ze zijn.

(Interviewer) Ja, want welke generatie komen hier vooral, zijn dat de ouderen of jongeren?

Nou, we hebben een heel gemixt eigenlijk, maar hoofdzakelijk die bij de zorgconsulent komen is eerste en tweede generatie en je hebt natuurlijk nog een omdat dit een wijk is waar veel Turkse mensen wonen en veel allochtonen wonen, want je moet maar vergelijken dat hier 80 tot 90 procent allochtonen wonen in de Afrikaanderwijk en daarvan is weer 70 tot 80 procent Turks. *(zo, dat is een groot aandeel)* dat is vrij fors en je krijgt dus ook veel nieuwkomers in deze wijk dus de zorgconsulent kan je niet zeggen van die is puur voor de eerste en de tweede generatie waar de communicatieproblemen zijn, maar ja je hebt ook nieuwkomers *(ja)* en die kan voorlichting of dergelijk in de eerste lijn wel op papier zetten, de voorlichters, ook voor een bredere doelgroep, want ja je krijgt steeds meer nieuwkomers, ook uit Roemenie en Bulgarije en Polen, dus uiteindelijk kan je zeggen vooral als ze redelijk Nederlands praten kan je ze ook voor die doelgroep inzetten, want het maakt niet uit of je hier te maken hebt met een havenarbeider van Turkse afkomst zal ik maar zeggen die gepensioneerd is of een Nederlander die in de haven heeft gewerkt, qua kennis en niveau zijn ze eigenlijk even hoog of even laag zal je zeggen, want als je tegen hem ook zegt van over cholesterolarm dieet en moet vertellen daar weet hij ook heel weinig van over het menselijk lichaam, van wat betekent dat cholesterol is dat goed of is slecht enne want ik kreeg een vraag toen ik voorlichting had gegeven en op een gegeven moment zei die man ook zo van ja en ik rook nog, is dat erg? Dus dan weet je al gelijk op wat voor een niveau hij denkt en wat voor kennis erover is en dan maakt het dus helemaal niet uit, het gaat gewoon om de sociaaleconomische situatie waarin hij zit, wat voor opleiding hij heeft gehad en dat is altijd wel een beetje gelijk, ja. Maar wat mij opvalt is ja er is nog steeds heel veel behoefte aan informatie, aan begeleiding en ondersteuning en dat wordt alleen maar groter, het neemt niet af, je kan niet zeggen ze zijn na een bepaalde periode zondanig geïntegreerd noem maar op dat is niet zo zal ik maar zeggen.

Onderbreking door afgaande telefoon.

Ja over de behoefte he, over de behoefte van de wijk. vooral

Ja daar merk je gewoon van aan de ene kant krijg je populatie, vooral de eerste generatie die ouder wordt en ook ouderdomsklachten krijgt, dus je krijgt meer diabetisch en meer klachten van de luchtwegen en hart en vaatziekten, daardoor de behoefte om ook meer controle of onderzoek of ondersteuning te krijgen in de eigen taal, want ja met suikerziekte moeten ze wat vaker naar de praktijk komen, als alles goed is komen ze vier keer in het jaar, maar als het minder goed gaat moeten ze toch vaker een nuchtere suiker laten prikken of anderszijds, dus je krijgt dus een groep die extra zorg nodig heeft en dan nog een handicap heeft dat ze slecht kunnen communiceren, dus eh de hulpvraag wordt alsmaar groter bij die groep en je krijgt daarnaast ook die tweede generatie zal ik maar zeggen die eh wel wat Nederlands spreekt maar toch onvoldoende begrijpt om met hun chronische klachten om te gaan want eh soms denk je als hulpverlener ook van ik heb het redelijk goed uitgelegd, en zo laagdrempelig mogelijk, simpele woorden gebruikt en de patiënt gaat weg en twee weken later komt op controle en heeft hij er niks van begrepen. Maar ja dat kan je niet testen, dat kan je niet nachecken en ja als je de taal spreekt is dat wat makkelijker en er wordt ook goed gebruik van gemaakt in ieder geval van deze functie, ja.

(Interviewer) We hebben ook in onze enquête een vraag gesteld van ja als u informatie heeft gezocht, waar dan en er waren toch een aantal mensen die de zorgconsulent hebben aangekruist en wij vroegen ons ook af komt u weleens mensen tegen hierdie vragen hebben over logopedie of meertaligheid?

Nou dat is een beetje het punt ook, wij zijn best laagdrempelig, mensen kunnen zelfstandig een afspraak maken, kunnen ons aanspreken bij de wachtkamer in ieder geval van ja ik heb nog een klein vraagje en als het ter plekke kan kan het en zo niet dan vragen we om een afspraak te maken waardoor we meer tijd kunnen geven. En mensen vertrouwen je ook, je bent van dezelfde cultuur, je spreekt de taal, je kent ook hun opvoedingsmethoden, dus ze komen eerder naar je toe omdat ze je

advies ook soms zelfs eerder dan bij de huisarts zal ik maar zeggen, ze vertrouwen je ook veel meer toe dus als ze een soort logopediescreening hebben gehad van de GGD of op school, dan komen ze met de uitslag naar mij wel eens en dan bespreken we dat en ik kan ook, kijk ik heb geen logopedieopleiding gehad, maar je merkt wel aan kinderen en als je zelf ook kinderen hebt, ik heb drie kinderen en dan weet je ook van in welke stadia een kind eigenlijk een bepaalde taalbeheersing moet hebben en kijk als iemand een achtjarige nog met dezelfde woorden in het Turks en in het Nederlands gebruikt als een driejarige, dan klopt er iets niet. Dus en dat kan ik toch veel beter inschatten denk ik dan de andere hulpverleners je kan hem wel naar een Nederlandse hulpverlener sturen maar misschien kan het jongetje in het Turks verbaal heel goed zijn waardoor het voor de ouders misleidend is dat hun kind logopedie behandeling moet krijgen, zij denken het kind spreekt voortreffelijk Turks, ja voortreffelijk Turks en misschien het voortreffelijke Turks wat de ouders spreken en dat is niet het ABT zeg ik wel eens, het algemeen beschaafd Turks, dat is het niet, het ligt aan de regio waar je vandaan komt. Het kan het oosten van Turkije zijn, midden Turkije, zwarte zee gebied, die praten heel anders, die praten een beetje nasaal (*dat klopt, mijn zwager komt daar vandaan*) ja, die springen over lettergrepen heen en dus dan moet je goed luisteren en als zo'n kind ook die taal overneemt van zijn ouders dan wil dat niet zeggen dat het begrijpelijk Turks is dus dat is het heel moeilijke en dat kan ik toch wel bij zo'n kind in een simpel gesprekje in een paar zinnen misschien wel uitkrijgen, als ik zeg van wat is dit, wat is dit of wat heb ik hier beet zal ik maar zeggen als iemand zegt om te schrijven dan is het nog geen pen. Ik bedoel he, dat wil ik juist horen, of als ik dit laat zien en ze gebruiken alleen potlood ja dan klopt er ook iets niet en dat is heel vaak het moeilijke voor hulpverleners om dat te kunnen inschatten.

(Interviewer) Wat doet u dan als ouders met een screening komen en die hebben zoiets van ik geloof niet dat er wat aan de hand is?

Nou, ik probeer de ouders toch te overtuigen dat die screening niet voor niets is geweest en zij alleen het beeld van de Nederlandse taal vergeleken hebben met leeftijdsgenoten en als ik daar dan uithaal he, taalkundig zo'n kind op een leeftijdsniveau van een zesjarige op een driejarige zit dat probeer ik de ouders duidelijk te maken en wanneer ik ook in het Turks dat gesprek aanga met dat jongetje of meisje en ik hoor daar dingen uit dan kan ik de ouders dat meegeven ter plekke kijk dat woordje gebruikt jouw zoontje of jouw dochtertje en dat klopt niet, zo iemand moet veel meer taalvaardigheid hebben eh zeg maar, de woordkeus moet veel breder zijn dan die paar woordjes die die aangeeft en dan zijn de ouders toch sneller overtuigd. Ik geef ook het belang aan he, van zo'n behandeling, ik zeg het is niet voor nu, maar het is ook voor later, dat het kind goed ontwikkelt, als ze verkeerde tonggebruik hebben of eh misschien zit er ook wel een medische achtergrond misschien zijn de neusamandelen verdikt waardoor het kind heel erg nasaal praat, steeds met de mond open, en dat heb je ook soms he, het hoeven niet alleen taalkundige problemen te zijn dus daarom probeer ik toch de ouders te overtuigen van het belang van zo'n behandeling het is niet, ik zeg ook, het is niet om u of het kind te pesten want soms zetten zij die vraagtekens erachter en dat komt dan de rest he, de angst, zo van mijn kind loopt achter, en ze willen zwart op wit via de logopedie of een andere vorm van hulpverleners dat mijn kind een achterstand heeft en een kind met achterstand die gaat dan straks naar een bijzondere school zal ik maar zeggen. Dat is vaak de angst van ouders waardoor ze behandeling eigenlijk tegen willen houden en daar ook niet goed gevoelig voor zijn. Maar mijn benadering is heel vaak het gaat niet om hoe u zich voelt of wat de omgeving ervan denkt, het gaat om het belang van het kind en de toekomst van het kind. Ik zeg u wilt toch ook niet dat uw kind eigenlijk in een ongeschoolde werksituatie terecht komt, maar dat ie zijn diploma behaalt en een goede opleiding krijgt en taal is daar essentieel in. En ook benadruk ik wel ook de beide talen zal ik maar zeggen, de tweetaligheid is toch van essentieel belang voor zo'n kind. Dus niet alleen maar naar Turkse zenders gaan kijken en niet alleen maar naar Nederlandse zenders zal ik maar zeggen, dus probeer daar vooral voor kinderprogramma's zoveel mogelijk op Nederlandse zenders en jeugdjournaal is daar een heel goed voorbeeld van. Probeer daar naar te kijken. Kinderen worden zo

op de hoogte gehouden van actualiteiten en ze stemmen zichzelf ook af daarvan. Jeugdjournaal even kijken en dan dat is ook een beetje wat jammer is in deze buurt natuurlijk, dat er teveel op de een of op de ander wordt gefocust. Ze kunnen nog niet goed die gulden middenweg vinden zal ik maar zeggen.

(Interviewer) Vragen ouders ook wel eens preventief advies, want nu komen ze na de screening, maar hoe zit dat voor die tijd? Ik zit met een dilemma, moet ik alleen Turks leren of alleen Nederlands?

Nou, dat is nog heel weinig. Daar zijn ze nog niet zo mee bezig en vaak hoeft het ook, komen ze ook wel eens zonder een logopediescreening, maar dan hebben ze toch een ander onderzoek weer gehad zal ik maar zeggen. Dat kan bijvoorbeeld gedragsmatig zijn en dan komen ze en dan merk je van ja hoe zit zo'n kindje nou in zijn vel zal ik maar zeggen, heeft ie vriendjes in de klas of trekt hij zich terug tot, ik zeg vaak tot soort soortgenoten zal ik maar zeggen, dus alleen Turks of Arabisch sprekende groep, of speelt het met iedereen dan is het ook zo van dat ze zijn blijven zitten of dergelijke en dan komen de ouders ook en dan is informatie soms ook gewenst van de huisarts en dan komen ze met die vraag bij de huisarts en dan stuurt de huisarts naar mij. Maar het is niet zo van ja ik merk bij mijn kind van spreekt weinig of praat te weinig ze zijn zo stil, daar doe ik toch zelf onderzoek naar, dat gebeurt heel weinig, ja.

(Interviewer) Dus je merkt dat er eigenlijk weinig behoefte aan informatie over het opvoeden in twee talen is?

Ja, kijk ze zijn er ook, de zeg maar voorschoolse opvang natuurlijk dat is van de afgelopen paar jaar, alhoewel je daarvoor ook had, ik weet niet of jullie de programma's OPSTAP en OPSTAPJE kennen, nou daar is in heel veel gemeenten zijn ze opgezet, maar in heel veel gemeenten is het weer afgebouwd. En hoewel dat hele goede initiatieven waren, zowel voor de ouders als voor het kind zal ik maar zeggen. En dan om een goede basis te geven, om zowel samen lerend eigenlijk begrippen, kleuren noem maar op toch op te pakken voor je naar school gaat. En ik krijg wel de indruk dat heel veel ouders toch bezig zijn om hun kind vroegtijdig te laten inschrijven bij een peuterspeelzaal, daar is de taalcomponent ook belangrijk denk ik. Want ze willen graag dat hun kind dat in ieder geval meekrijgt en ik vraag dat ook heel vaak als ik vaak kleintjes rond zie lopen zal ik maar zeggen zit ie al op de, ja hij zit al op het dagverblijf en voor dat ze al twee zijn, dat is ook iets dat mij opvalt, al voor dat ze twee zijn staan ze al op een wachtlijst in de omgeving dus dat is wel eh, dat geeft wel aan dat er of een te kort is of veel animo vanuit de omgeving.

(Interviewer) Op die manier proberen ze toch een stukje taal mee te geven. Maar dan wel vanuit de instelling, vanuit de peuterspeelzaal die moeten dan stimuleren.

Ja, ja. Dat verwachten ze dan he.

(Interviewer) Uit ons onderzoek blijkt ook wel dat ouders heel vaak toch de verantwoording een beetje bij school leggen, als er iets is dan vertelt school dat mij wel of regelt school het wel. Is dit herkenbaar voor u?

Dat is de cultuur ook he. Verantwoordelijkheid wordt als een kind op school komt veel meer bij de docent of leraar gelegd, van nou ja, hier is mijn kind. Er is zelf een Turks spreekwoord zal ik maar zeggen wat eigenlijk in deze tijd helemaal niet past, zal ik maar zeggen, maar voor die tijd en dan heb ik het over 30-40 jaar terug zal ik maar zeggen en toen paste het wel in die tijdsgeest, toen zeiden ze van hier is mijn kind zal ik maar zeggen, het vlees is voor jou en de botten voor mij. Dus hoe je het wilt vormen en hoe je de vorm wilt geven weet jij als leraar genoeg van, jij bent eigenlijk ook een opvoeder en jij weet hoe een kind zich moet gedragen in de klas en hoe het zich moet uiten zal ik maar zeggen en jij bent degene die de komende jaren daar vorm aan zal geven. Als je begrijpt dat ze in Turkije pas rond het zevende jaar aan school beginnen, nou dan heb je dus als ouders tot dat jaar wel de verantwoordelijkheid, maar om een kind dan hetgene of datgene mee te geven dan is wel moeilijk

vanaf zevende jaar, als je begrijpt dat die vanaf tweeënhalve al he, met de peuterspeelzaal kunnen denk ik er zit nog een heel gat daartussen. Dus die idee zit er ook nog wel bij de ouders van in Turkije gaan ze pas met het zevende jaar naar de basisschool, het komt nog wel, mijn kind kan het wel bijbenen. En wat is dat nou peuterspeelzaal he, het is nog allemaal spelen he en uh. En uh pas op groep 3 he dan beginnen ze allemaal pas te lezen en te schrijven en dan komt het echte werk. Ja. Dat merk je ook natuurlijk met ouderbijeenkomsten en dergelijke. Hoe dat gaat, zal ik maar zeggen. Maar vaak vergissen mensen zich ook in de capaciteiten van de kinderen he, dat is ook belangrijk. Want je kan er zoveel instoppen als je wil natuurlijk he, maar als de capaciteiten niet heeft. Ik vergelijk het wel eens met een te lage ram geheugen, zal ik maar zeggen. Nouja dan kan je een hele snelle computer hebben, het laatste pentium wat je maar wil, zal ik maar zeggen. Maar ja als je een lage ramgeheugen heb. Dan bij twee of drie opdrachten loopt die vast. Dus uh daar gaat het om en dat is bij kinderen heel vaak ook zo. En dan kan je verwachten wat je wilt bijvoorbeeld uh soms zeggen ze, om jezelf als voorbeeld te nemen, dat is geen goed voorbeeld maar ik heb uh geen Nederlands geleerd van mijn ouders maar het voordeel was dat je die tweetaligheid goed kan gebruiken. Ik kwam op mijn derde naar Nederland en ik leerde nou ja rond die leeftijd wist je wel in het Turks dat dit een tafel was maar in het Nederlands leerde je gelijk dat dat ook een tafel was en dat dat zo hete. En dat je ook niet alleen een stoel had maar dat je ook een krukje had en een bankje en dit en dat. Dus het gaat erom van dat je meer weet alleen dat dit een stoel is om te zitten zal ik maar zeggen. En dat is wat je gewoon mist bij de huidige zeg maar populatie kinderen ook. Hun grammatica die is heel erg beperkt en hun woordenschat die is heel erg beperkt. En de scholen besteden daar te weinig aandacht aan. Uh en ook op de peuterspeelzaal heb ik zelf ook gemerkt met mijn eigen kinderen. Ik heb 1 zoon gehad die wel naar de peuterspeelzaal ging en de ander niet. Nou uh die wel ging maakte helemaal niet uit qua taal zal ik maar zeggen, die had gewoon zijn eigen tempo. Die niet ging, die zal in groep 1 met zes kinderen in groep 1, en die ging als een trein in zijn taal. En dan merk je gewoon van het gaat erom. In groep 1 zijn ze toch meer met taal bezig. Dan krijg je al die matrix spelletjes en al dat soort dingen. En dan krijg tie een matrix diploma nog, dus die kinderen zijn daar hartstikke mee bezig. En hij had het voordeel dat hij in een klein groepje zat. Dus je merkt gewoon dat kleine groepjes meer effect, meer aandacht, dat is ook zo, maar uh wat krijg je dan, als zo'n kind natuurlijk in als de Afrikaanderwijk in een achterstandssituatie zit, en 80% is Turks, ja wat praat je dan vrij snel, Turks. Dus dat gaat, dat kan wel in de klas niet zoveel gebeuren, maar in de pauze, noem maar. Ik zeg niet dat dat slecht is. Maar alleen als je Nederlands goed is moet je Turks ook goed zijn. En als je Turks goed is, kan je Nederlands ook goed zijn. (ja). Alleen dan want mensen bedenken heel weinig van hoe gaan die processen nou in het hoofd. Uh als ik aan lekkere thee denk, in welke taal denk ik dan. Zeg maar. Nouja, je sommige gevoelens of de meeste gevoelens, doe je in je taal van afkomst. Dat vergeten heel vaak mensen. En dan zeggen ze mmm ach joh, je moet altijd Nederlands praten. Jaa, in de communicatie praat je Nederlands maar gevoelsmatig. Kijk berekeningen doe ik graag in het Nederlands (ja) Ja dat is handig want dat heb ik in het Nederlands geleerd. (Ja), maarja gevoelsmatige dingen dat gaat soms ook in het Engels dus ja. Dus dan maakt het verder helemaal niet uit maar liefst doe je dat in het Turks natuurlijk. Dus wat dat betreft zijn daar best wel verschillen in. En uh denk ik daar hebben die kinderen veel meer moeite mee. Kijk voor mij maakt het niet uit, die omschakeling kan ik heel goed maken. Daarom heb ik ook voor een functie gekozen waar dat hard nodig is. Maar dat kan ik niet van mijn zoon verwachten. (ja) want die kan die omschakeling heel moeilijk maken. En uhh dus ik heb wel ervaring met logopedie want hij kon die omschakeling heel moeilijk maken en toen begon tie eigenlijk te uhh, dat tie niet uit zijn woorden kwam en uiteindelijk toen begon tie met woorden te stuiten. Dat ging dus ook een gegeven moment tot zwaar stotteren toe. En dan denk ik van kijk, en als tie niet naar school was geweest, dus zomervakantie, dan ging het weer perfect. En dan denk je van he hoe kan dat nou? Maar je merkt dus dat dat ook dus niet alleen uhh problemen gaat geven over van hoe presteer jij op school maar ook bij zo'n kind ook spanning levert.

(Interviewer) Ja het is natuurlijk ook heel belangrijk dat zo'n kind echt een goede basis heeft, heeft een kind een goede basis of weet het alleen dat stoel, stoel is en verder heeft het geen variatie.

Ja, en daar houdt een school heel weinig rekening mee. En ik merk nog steeds veel vooral veel bij VMBO leerlingen. Nou, Er zit heel veel technisch vooral onderwijs enzo in. Maar ze weten bijvoorbeeld, ja denk je van ja het is misschien heel moeilijk om met jezelf te vergelijken. Als ik zeg ik wil de kruiskopschroevendraaier zal ik maar zeggen dan moet toch wel in die 16 jaar dat je heb geleefd toch wel een kruiskopschroevendraaier gezien hebben. Zal ik maar zeggen, of een platte schroevendraaier of een steeksleutel. *(Enige associatie)* of een beetje feeling ermee weet je. En zulk soort dingen mis ik en dat gaat dan dus over de hele linie heen. Dat je zegt van uh tot keukenhulpmiddelen toe zal ik maar zeggen. Dat je zegt wat is een steelpan. Nou ze kennen alleen maar een pan. *(ja)* denk van uh ja wat is een koekenpan en ja he zulk soort dingen. Uh of een snelkookpan. dat zijn ook uh simpele dingen eigenlijk. Maar dat missen ze dus. En dan denk ik van uh, dat is jammer voor die kinderen want dat zal, ja dat zal ik hun toekomst problemen opleveren. En dat merk je ook gewoon. Kijk maar naar de overvolle VMBO scholen eigenlijk, waar je vier tot veertig procent tot vijftig procent uitval is. Zonder gekwalificeerde diploma's en degelijke en dan denk ik dat is weer jammer en dat heeft toch te maken met uh de energie die die kinderen moeten hebben op die leeftijd zal ik maar zeggen die ze missen. Uhh Ze komen natuurlijk, ze ondervinden weerstand. En ze zijn door elkaar gehutseld, zal ik maar zeggen. ze weten niet meer wat een technische opleiding of administratieve opleiding, alles zit bij elkaar. En ze beïnvloeden elkaar op een hele ja slechte manier zal ik maar zeggen. En dat is jammer, en uh taalkundig heeft het ook heel veel sterk met elkaar te maken want ja als de kinderen zeg maar, het niet meer kunnen behappen omdat ze het niet meer kunnen begrijpen. Ook zelfs ja bij wiskunde moet je goed kunnen lezen. Nou als jij *(tegenwoordig steeds meer ja)* ja steeds meer, ja er zitten aardig wat verhaaltjes bij, en uh en als jij bepaalde begrippen niet kent, ja dan houdt het vrij snel op. *(ja)* En voor mijn kinderen is het makkelijk dat ze dan even bij mij kunnen aankloppen, maar de meeste kinderen hebben dat niet. En dan is dat best wel moeilijk.

(Interviewer) Maar zijn die verschillen, want wij hebben onze opdracht gekregen vanuit de Nederlandse Vereniging voor Logopedie en Foniatrie en wij zijn toen geweest op gesprek voor het onderzoek. En toen zei de opdrachtgever er zijn kinderen in groep 8 die hebben heel veel logopedische begeleiding gehad etc. maar die vallen dus nog steeds uit op de CITO toets. En die hebben nog steeds een lage score op taal en de vraag is, waar komt dat vandaan? Dat was één van haar vragen waar zij toen ook mee zat, want je kan niet zeggen dat alle kinderen het niet aankunnen of niet slim genoeg zijn. Er moet een reden voor zijn. Wat denkt u dat de reden hiervoor is?

De reden is dat eigenlijk vanaf het begin, die woordenschat, zeg maar, daar een enorme achterstand in is. Die niet meer ingehaald kan worden. En het heeft ook puur te maken met gewoon de woordenschat in de taal van het land van herkomst maar ook in de Nederlandse taal. En ik merk ook van, uh dat vooral bij vrouwen die Nederlands leren, zal ik maar zeggen, die geen eens kunnen lezen en schrijven in de eigen taal, belangrijk is dat ze eerst kunnen lezen en schrijven in hun eigen taal, dan pas een vreemde taal. Dat geldt voor Nederlanders ook. Als een Nederlander de eigen taal niet goed kan spreken of uh kan lezen en schrijven, kunnen ze nooit een vreemde taal leren. Want uh je hebt gewoon een referentie nodig. En je referentiekader is eerst je Nederlandse taal goed beheersen. Dan ga je kijken naar een andere taal. En dat geldt voor hen ook, hoe je het wendt of keert. Je kan honderd keer zeggen praat Nederlands thuis maar dat doen Nederlanders die met andere nationaliteiten getrouwd zijn. Ik ken heel veel mensen die met Fransen of Engelsen zijn getrouwd, en die spreken gewoon alles door elkaar. Wat hun uitkomt. En dat hebben wij onderling ook met vrienden en dergelijke. Als we even een woord niet weten dan gaan we over in het Nederlands. Even in het Turks, Turks woordje tussen en dan Engels tussen. Ik noem het vaak een soort Papiaments is het dan net met Turks en Nederlands door elkaar. Maar het belangrijkste is dat je kan terugvallen, terugvallen

op een taal die je goed beheerst. En van daaruit kan je weer gaan bouwen. En ze bouwen dus eigenlijk aan twee gammele huizen, wat op den duur kan instorten. En dat, dat is het eigenlijk. De fundering is eigenlijk van beide huizen slecht. Ik kan nog een mooie tekening maken voor jullie. *(Het is wel een goede vergelijking).*

(Interviewer) Vanuit ons onderzoek zien we ook dat mensen dus heel erg passief zijn. Vanuit zichzelf zoeken ze niet echt naar informatie. Het moet echt een beetje vanuit school of de huisarts komen. Merkt u dit ook?

Ik denk dat dat ook de plekken zijn waar je het vooral ook moet gaan zoeken. En je hebt tegenwoordig ook die centra voor jeugd en gezin. Alleen die moeten ze ook weten te vinden. Dus daar ligt nog eigenlijk bij wijkgericht werken, ligt er dus nog een, best een werkveld open. Je kan denken aan buurthuizen je kan ook aan moskeeën denken die hier in de buurt zijn gevestigd, waar veel vrouwenverenigingen zijn. Dus je kan denken aan groepsvoorlichtingen geven over dit onderwerp, en aangeven, uh dat het toch misschien wat zou helpen in deze wijken, is dat je laagdrempelig logopedie spreekuur heb. Uh, een soort inloop zal ik maar zeggen. Gewoon van, uh ja uh wat je bij pedagogische, en opvoedproblemen heb, zal ik maar zeggen, die hebben ze hier in de wijk ook. Dat je eens in de zoveel tijd zegt van uh, nou we hebben open spreekuur, u kunt uw kind op een woensdagmiddag een keertje langs komen. En dan uh toch uh een soort testje doen, mini testje van uh een soort screening van uh hoe gaat het nou. En dat laat je niet over aan school want het is vertrouwelijk, uh het is tussen jouw en de logopediste en dan zonder interventie van school of anderszijds. En dan kun je alsnog als uh logopediste vragen van uh wenst u interventie of overleg ook met school. Maar dat zou wel een optie zijn. Want ik denk dat je door vroegtijdig in te grijpen uh met uh deskundig advies, dat je wel meer kan bereiken dan het maar over te laten aan de uh druk bezette uh leraren en leraressen zal ik maar zeggen, die met vijftientig, dertig kinderen te maken hebben. En als je dan met vijftientig, dertig kinderen van dezelfde origine te maken hebt, dan zeg je, och dat komt allemaal wel goed en we zien het wel. *(ja)* Het komt nog wel. Ja, dus dat is het, kijk er zijn altijd wel leraressen bij uh die uh veel meer uh oppikken van de kinderen en gelijk al snel aan de bel trekken en of met de huisarts overleggen of met de ouders. Maar er zit altijd een componenten bij. Er is of een gedragsprobleem nog er bij of dat de prestaties achteruit gaan, maar niet zo eenduidig van er zijn toch problemen van uh he op uh spraakgebied of uh. Ja *(ja)*

Wat vinden jullie van het idee dat uh de logopedisten ook ingeschakeld worden uhm om de taal eigenlijk ook meer te ondersteunen. Want soms hoor ik uit het veld wel eens van ja daar zijn logopedisten niet voor. Het gaat meer om uitspraakproblemen.

(Interviewer) Ja, het is wel eigenlijk zo dat als je een kind in behandeling krijgt dan je goed moet kijken of er sprake is van een stoornis. Dus er moet ook gekeken worden naar de Turkse taal. Als deze goed is, en het Nederlands niet, is er dus eigenlijk geen sprake van een taalstoornis. Want de eigen taal kan het kind wel goed leren, dus het Nederlands moet het kind ook kunnen leren. Maar in de praktijk zie je wel dat kinderen toch wel in behandeling genomen worden, om toch aan die achterstand te werken, ook al mag dat officieel niet. Het zou niet vergoed mogen worden. Officieel zou het niet mogen, maar in de praktijk worden deze kinderen vaak wel behandeld. Het is soms net dat extra zetje in de rug dat het kind nodig heeft, die ouders niet altijd kunnen bieden. Maar er zou eigenlijk zoiets moeten zijn als preventieve logopedie. Op die manier krijgen de kinderen al eerder de ondersteuning voor ze vast lopen.

Dus je zou eigenlijk, zou je zeggen, van je zou met een nulpunt moeten beginnen. Door uh gemeentelijk, zal ik maar zeggen, aan te geven, kinderen die aangemeld worden bij een peuterspeelzaal, via de ouders toch. Dus dat je het niet zozeer via de peuterspeelzaal brengt he, maar dat je de ouders aanbiedt, zo van, u kunt een preventieve check doen. *(Juist meer naar de ouders*

toe) ja, ja de eigen verantwoordelijkheid, maar voordat je dat doet, dat je toch een soort campagne begint. En dan kan je gewoon een pilot project doen. Ik zeg maar wat, dan begin je gewoon in Rotterdam-Zuid, en met groepsvoorlichting en dergelijke, uh op peuterspeelzalen zelf. Maar ook uh op andere bijeenkomsten dat je aangeeft dat er binnenkort zo'n project begint. En uh dat mensen uh he dus op woensdagmiddagen, ik zeg maar wat, hier is een buurthuis in de Arend, van half twee tot half vijf met hun kind een afspraak kunnen maken. En dat ze daar eerste uh een screening krijgen. Zodat we, en dan kan je het uh nog uh op een hele interessante manier omkleden met uh ja uh, de toekomst van uw kind begint met taal of zoiets. Weet je wel een hele goede motto. En uh dan uh (*waar iedereen op afkomt*) ja waar iedereen op afkomt. En mensen zijn daar uh heel erg gevoelig voor, dus het verbinden van taal en toekomst. Ik denk dat dat uh de twee T's belangrijk zijn. Ja.

(Interviewer) Want wij wilden echt nu met die enquêtes kijken van hoe staan de ouders hierin, wat weten ze, hoe komen ze aan de informatie, willen ze meer. En hieruit blijkt gewoon echt wel dat mensen heel erg passief zijn, te lang afwachten. Dus stap twee is inderdaad, kom met een oplossing, en dat wij vanuit de vereniging wat gaan doen.

Je merkt er nog niets van vaak, ik zeg vaak, het is net diabetes. Je merkt vaak de klacht uh, als het te laat is. Dat is uh, en dat is bij taal idendito. Je merkt het pas als ze uh in groep zeven of acht zitten. Eerst de CITO toets hebben gedaan, zal ik maar zeggen en dan daar uh weet ik het, vijfhonderd punten voor halen en dan ga je eens aan de bel trekken. Hoe kan dat nou, en mijn zoontje. En er zijn nog heel veel andere zaken wat de ouders niet weten. Bijvoorbeeld tot voor kort in ieder geval uh, dat lagere scholen bijvoorbeeld al met niveaus werken. Dus op een gegeven moment wist ik wel in groep 1 en 2 zat, maar dat ze het vervolg ook zelfs met niveaus werken, dat een kindje met een achtje op een gegeven moment nog niet geschikt is om naar de HAVO te gaan op uh op zijn rapport. Want die achtjes zijn op een niveau, ik zeg maar op C-niveau en niet op A-niveau. En dat weten heel veel ouders ook in deze wijken niet. Die denken, mijn zoontje presteert toch hartstikke goed, die heeft allemaal achten op zijn rapport. (*ja*) Ja dus dat zijn ook heel veel misverstanden, wat er is. (*dingen zijn gewoon niet duidelijk genoeg*) niet duidelijk. Ja, ja, dus uh dus ik denk dat dus uh daar de knelpunt, ik denk je, dat vooral ouders, als ze in uh in beeld komen. En dan ze komen vaak in beeld uh want gemeentes sturen dan he uh rond de tweede uh verjaardag zal ik maar zeggen sturen ze een briefje he, waar de peuterspeelzalen zijn. (*ja*) En ik denk dat je daar ook kan zeggen van ja, u kunt ook een preventieve check gaan doen of een soort screening doen hoe is het met de taal van uw kind. En dan als je met dat resultaat, kan je misschien speciale groepen vormen. (*ja*) kleinere groepen (*dan wordt het ook niet zozeer aan een stoornis gerelateerd, en niet van mijn kind krijgt logopedie dus hij is slecht. Maar dat je de taal meer aan de toekomst verbindt*) Ja uh want uh de ouders moet het uh, het moet uh zichtbaar zijn voor hun, herkenbaar zijn. En wat is herkenbaarheid, ja ze zien nu wat de mogelijkheden zijn van kinderen met de huidige diploma's en wat ze nog kunnen halen. En ik denk uh dat voor hun dat helder moet zijn. En niet zozeer uh van wil uw kind uh graag uh op een uh op een Lomschool en uh die komt uh met een busje wordt die opgehaald. Weet je wel. (*daar zijn ze bang voor*) ja.

(Interviewer) Ik had op mijn vorige stage ook een Turks cliëntje die slecht gescoord had op de taaltest. Dus ik ging het met de moeder bespreken en die had gelijk zoiets van, moet hij dan met een busje mee daar zitten allemaal gekken in en hij is toch helemaal niet gek en heel veel dingen kan hij wel. Echt een soort van schrikbeeld.

Maar dat is de mooie ook he, de ouders weten van het kind kan heel veel dingen wel. Nou dan ga je bespreken, wat kan het wel en uh dan geef je ook aan van nouja eigenlijk moet uw kind, die kan maar zestig procent van wat het kind van die leeftijd. Ow ja, is het zo weinig maar, ja zo weinig. Voor u is het veel.

Bijlage 5; Uitgewerkt interview met Mw. N. Cavus.

Dit interview heeft schriftelijk plaatsgevonden, aangezien mw. verhinderd was aanwezig te zijn op de afspraak.

Uw werkzaamheden

1. Wat zijn uw werkzaamheden als logopedist? Binnen welke setting bent u met name werkzaam?

Sinds ruim een jaar werk ik als klinisch linguïst op Sint Marie op de afdeling spraak-taalambulatorium, waar ik spraak-taaldiagnostiek doe. Verder ben ik bezig met het afronden van mijn studie General Linguistics binnen de UvA. Mijn scriptie gaat over Specific Language Impairment (primaire taalstoornissen) bij tweetalige Turkse kinderen, bij wie ik de Turkse taal onderzoek. Verder verzorg ik de post-hbo cursus *Logopedie aan anderstalige- en meertalige kinderen*.

Al met al heb ik weinig ervaring met behandelen, zoals in een vrijgevestigde praktijk. Wel heb ik in het verleden de Hanen-cursus verzorgd, ook aan Turkse ouders.

2. Met welke doelgroep(en) heeft u het meeste te maken binnen uw werk?

Kinderen met spraak-/taalproblemen, m.n. tussen de leeftijd van 3 en 8 jaar (soms ouder). Ik zie voornamelijk eentalige Nederlandse kinderen op Sint Marie. In het verleden heb ik op het audiologisch centrum Koninklijke Aurisgroep te Rotterdam, gedurende 6 jaar spraak-/taaldiagnostiek gedaan als logopediste.

3. Hoe groot is het totale aandeel Turken binnen uw clientèle?

Op Sint Marie heb ik bijna alleen Nederlandse kinderen onderzocht. Eerder, op het audiologisch centrum heb ik ook vaak Turkse kinderen en andere anderstaligen onderzocht.

Kenmerken doelgroep

4. Wat zijn uw ervaringen met de Turkse doelgroep? Kunt u zowel positieve als negatieve ervaringen benoemen?

Mijn ervaring met Turkse doelgroep is over het algemeen positief. Ouders konden, indien ze dat wensten (want dat geldt niet voor alle Turken) in het Turks met mij communiceren. Soms had ik wel eens het gevoel dat een ouder het taalprobleem van hun kind niet wilden erkennen, maar veel vaker was er sprake van zorgen van ouders over de spraak-/taalproblemen. In dat geval is het belangrijk om ouders duidelijk adviezen te geven. Ze hebben vaak ook specifieke vragen over het meertalig opvoeden. Omdat er veel verkeerde aannames zijn m.b.t. spraak-/taalstoornissen en meertalig opvoeden en ouders soms ook verkeerde adviezen krijgen, zoals spreek alleen in het Ned. met je kind terwijl ze die taal misschien niet machtig zijn, hebben ouders veel vragen en of maken zij zich erg zorgen.

Ik vind dat het heel belangrijk is om in het beginstadium, als logopedist goed uit te zoeken waar de zorgen van de ouders uit bestaan en hierop voort te borduren. Hierbij denk ik aan voorlichting over spraak en taalstoornissen (komt in alle nationaliteiten voor, ook bij eentaligen, taalstoornis zonder aanwijsbare reden, logopedie is juist voor deze kinderen bedoelt etc.), het beantwoorden van de vragen waar ouders op dat moment mee zitten. Je moet vanaf het begin goed in beeld hebben wat de hulpvraag is en duidelijk maken wat jij voor hun kind kan betekenen.

5. Kunt u kenmerken noemen die specifiek en opvallend zijn voor deze doelgroep?

De doelgroep is erg heterogeen, het is moeilijk om algemene uitspraken te doen. We weten dat een groot gedeelte van de Turkse gemeenschap een laag socio- economisch status heeft.

6. Hoe is naar uw mening de houding van de doelgroep ten opzichte van logopedie?

Ik denk dat zij pas een beeld van logopedie krijgen wanneer zij daar zelf mee in aanraking komen of via familie en vrienden die daar ervaring mee heeft. Dus hun beeld zal afhankelijk zijn van hoe zij de begeleiding ervaren. Dit zal per gezin anders zijn.

7. Uit onze voorlopige conclusie uit het veldonderzoek blijkt dat de Turkse ouders het Turks prefereren boven de Nederlandse taal, herkent u dit?

Ik geloof niet dat zij het Turks prefereren boven de Nederlandse taal. We weten dat Turkse ouders beide talen voor hun kinderen belangrijk vinden. Wat wel zou kunnen zijn is dat er veel ouders thuis Turks met hun kinderen praten, omdat zij het Nederlands niet goed spreken of omdat zij hun kind meertalig willen opvoeden.

Informatievoorziening

8. Zijn er ouders die bij u aankloppen voor informatie over meertaligheid? Zo ja, welke vragen worden zoal gesteld?

Ik heb op het moment niet veel met meertalige cliënten te maken. Op het audiologisch centrum kwamen ouders ook niet direct met een vraag over meertalig opvoeden, maar kwam dat wel eens tijdens het anamnesegegesprek naar voren.

9. Welke informatie heeft u beschikbaar voor de doelgroep? (denk aan folders, internetsites, mondelinge adviezen)

Ik heb in het verleden ouders geadviseerd om naar het forum meertaligheid van www.ouders.nl te kijken.

10. Hebben ouders voordat ze bij u komen al informatie gezocht via andere kanalen? Zo ja, welke?

Ouders krijgen soms adviezen over meertalig opvoeden vanuit het consultatiebureau (vaak: spreek je moedertaal) of door leerkrachten (vaak: spreek veel Nederlands).

11. Bent u van mening dat Turkse ouders beter geïnformeerd moeten worden over meertaligheid? Als zij daar vragen over hebben. Wel denk ik dat er onder logopedisten nog onduidelijkheden zijn over de mogelijkheden van meertalig opgroeien bij kinderen met spraak- en taalstoornissen.

12. Hoe vindt volgens u effectieve informatieoverdracht over het onderwerp meertaligheid plaats aan Turkse ouders?

In geval van kind met taalstoornis bij logopedie:

Mondeling. Hierbij moet je als logopedist ervan overtuigd zijn dat er bij het gesprek geen sprake is van communicatieproblemen, t.g.v. onvoldoende beheersing van het Nederlands. In dat geval een professionele tolk inschakelen. Bij ouders die het Nederlands goed beheersen, is het zeer de moeite waard om na te vragen of zij meer over het onderwerp willen lezen. Het boek "Hoe kinderen meertalig opgroeien" van Montanari zou ik dan willen aanraden.

Preventie en doelgroep

13. Zijn er binnen de doelgroep mensen die bij u preventief informatie inwinnen? Zo ja, komt dit vaak voor?

Nee

14. Vanuit onze enquêtes blijkt dat de Turkse ouder vrij passief is en weinig zelf initiatief neemt in het zoeken naar informatie. Herkent u dit?

Veel ouders zullen niet zo snel op internet surfen denk ik. Hoog opgeleide ouders weer juist wel.

15. Zo ja, hoe kunt u dit verklaren? Zo nee, hoe denkt u dat dit beeld ontstaat?

Als ouders zelf niet Nederlands spreken kunnen ze eigenlijk alleen hun moedertaal thuis spreken. Een deel van de ouders, die ook het Nederlands spreken twijfelen niet aan het taalaanbod thuis en een deel wel (die laatste groep betreft ouders die onzeker zijn door angsten van onmogelijkheden bij het meertalig opvoeden van vooral kinderen met taal- en spraakproblemen).